МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра менеджменту

«Допущено до захисту»

«____» _____ 20___ р.

Завідувач кафедри, к.е.н., доцент

_____ Наталія ВЕРНЮК

КВАЛІФІКАЦІЙНА (ДИПЛОМНА) РОБОТА БАКАЛАВРА

«ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА ПП «ПУЛЬС ПРИРОДИ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Виконала: студентка IV курсу, 42-м групи

спеціальності 073 «Менеджмент»

ЗАХАРОВА Діана В'ячеславівна

Керівник: к.е.н., доцент

МОВЧАНЮК Анастасія Валентинівна

Умань – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП……..……

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА…….

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПП «ПУЛЬС ПРИРОДИ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ……..

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПП «ПУЛЬС ПРИРОДИ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ…..……

ВИСНОВКИ…….

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….....

ВСТУП

Актуальність теми. Однією з ключових передумов забезпечення ефективного функціонування та стратегічного розвитку підприємства є наявність достатнього виробничого потенціалу й раціональність його використання. Виробничий потенціал відображає сукупність ресурсів, можливостей і компетенцій підприємства, які визначають його здатність здійснювати виробничу діяльність, адаптуватися до змін зовнішнього середовища та формувати стійкі конкурентні переваги.

У сучасних умовах господарювання виробничий потенціал розглядається не лише як сукупність ресурсів підприємства, а як складна динамічна система, ефективність функціонування якої залежить від рівня техніко-технологічного розвитку, організації виробництва, якості управління та здатності до інноваційних перетворень. Саме тому особливого значення набуває формування науково обґрунтованої стратегії розвитку виробничого потенціалу, яка забезпечує узгодженість між поточними можливостями підприємства та його перспективними цілями розвитку.

Для підприємств аграрного сектору проблема формування стратегії розвитку виробничого потенціалу є особливо актуальною, оскільки їх діяльність здійснюється в умовах підвищеного впливу природно-кліматичних, економічних та ринкових факторів, що потребує постійного вдосконалення системи управління ресурсами та пошуку резервів підвищення ефективності виробництва.

З огляду на викладене, актуальність теми дипломної роботи полягає у необхідності комплексного дослідження теоретичних і практичних аспектів формування стратегії розвитку виробничого потенціалу підприємства, оцінки сучасного стану його ресурсного забезпечення та обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання виробничих ресурсів на прикладі ПП «Пульс Природи» Уманського району Черкаської області.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних засад та практичних аспектів формування стратегії розвитку виробничого потенціалу підприємства і розроблення рекомендацій щодо підвищення ефективності його використання в ПП «Пульс Природи» Уманського району Черкаської області.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**:

– дослідити теоретичні основи формування та розвитку виробничого потенціалу підприємства;

– здійснити організаційно-економічну характеристику ПП «Пульс Природи» та проаналізувати сучасний стан його виробничого потенціалу;

– провести аналіз факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, що впливають на розвиток виробничого потенціалу підприємства;

– обґрунтувати стратегічні напрями розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» та запропонувати шляхи підвищення ефективності використання виробничих ресурсів та зміцнення конкурентних позицій підприємства.

Об’єктом дослідження є процес формування та розвитку виробничого потенціалу аграрного підприємства в сучасних умовах господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів формування стратегії розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» Уманського району Черкаської області.

Методи дослідження. У процесі виконання дипломної роботи використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Для вивчення теоретичних засад формування виробничого потенціалу застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення та системного підходу. Під час дослідження сучасного стану діяльності підприємства використано економіко-статистичний, порівняльний та розрахунково-конструктивний методи. Для оцінки ефективності використання виробничих ресурсів застосовано метод економічного аналізу. Визначення сильних і слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз зовнішнього середовища здійснювалося за допомогою SWOT-аналізу. Графічний метод використано для

наочного представлення результатів дослідження та обґрунтування запропонованих напрямів розвитку виробничого потенціалу підприємства.

Інформаційну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених з проблем формування та розвитку виробничого потенціалу підприємств, аналітичні матеріали та фінансова звітність підприємства, внутрішня документація ПП «Пульс Природи» та результати власних досліджень автора.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні рекомендацій щодо вдосконалення стратегії розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи». Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності використання земельних і матеріально-технічних ресурсів, удосконаленню системи управління виробництвом, зростанню продуктивності праці, зміцненню конкурентних переваг та забезпеченню стабільного економічного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективність функціонування та перспективи розвитку будь-якого підприємства значною мірою визначаються рівнем сформованості його виробничого потенціалу. Саме він виступає матеріальною та організаційною основою здійснення господарської діяльності, забезпечує можливість виробництва конкурентоспроможної продукції, впровадження інновацій і досягнення стратегічних цілей. В умовах динамічних змін ринкового середовища, посилення конкурентної боротьби та необхідності підвищення ефективності використання ресурсів дослідження сутності виробничого потенціалу набуває особливої актуальності.

Для підприємств аграрного сектору значення виробничого потенціалу є ще більш вагомим, оскільки результати їх діяльності залежать не лише від ефективності управління ресурсами, але й від впливу природно-кліматичних чинників, сезонності виробництва та рівня техніко-технологічного забезпечення. За таких умов виробничий потенціал виступає основою забезпечення економічної стійкості підприємства, його адаптації до змін зовнішнього середовища та формування конкурентних переваг.

Науковий інтерес до проблематики виробничого потенціалу обумовлений його складною економічною природою та багатогранністю прояву. Виробничий потенціал характеризує не лише наявність певних ресурсів, але й можливості їх ефективного поєднання та використання для досягнення визначених результатів діяльності. Саме тому в економічній літературі існують різні підходи до трактування сутності даного поняття.

Термін «потенціал» походить від латинського слова *potentia*, що означає силу, можливість або приховану здатність до здійснення певної діяльності. В економічній науці потенціал підприємства розглядається як сукупність ресурсів, резервів та можливостей, які можуть бути використані для досягнення

поставлених цілей. Однією з найважливіших складових загального потенціалу підприємства є виробничий потенціал, який безпосередньо пов'язаний із процесом створення продукції та формуванням економічних результатів діяльності.

У науковій літературі поняття «виробничий потенціал підприємства» розглядається з різних позицій, що зумовлює існування значної кількості його трактувань. Найбільш поширені визначення наведено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Трактування поняття «виробничий потенціал підприємства»

Автор	Сутність визначення
Ю. М. Карась	Виробничий потенціал характеризує сукупність ресурсів підприємства, які забезпечують можливість здійснення господарської діяльності та досягнення виробничих результатів
З. В. Колос	Виробничий потенціал являє собою систему взаємопов'язаних ресурсів і факторів виробництва, що формують основу функціонування та розвитку підприємства
С. В. Руденко	Під виробничим потенціалом розуміється здатність підприємства використовувати наявні ресурси для досягнення виробничих та економічних цілей
З. В. Герасимчук	Виробничий потенціал відображає інтегровану сукупність факторів виробництва, які забезпечують досягнення запланованих результатів діяльності
Л. Г. Мельник	Виробничий потенціал охоплює матеріально-технічні, трудові, природні та інформаційні ресурси, необхідні для здійснення виробничої діяльності

Джерело: узагальнено автором на основі

Аналіз наведених підходів дозволяє зробити висновок, що виробничий потенціал є багатокомпонентною економічною категорією, яка поєднує ресурсний, функціональний та системний аспекти діяльності підприємства. Незважаючи на певні відмінності у трактуваннях, більшість науковців сходяться на тому, що виробничий потенціал характеризує не лише наявність ресурсів, а й здатність підприємства ефективно використовувати їх для досягнення поставлених цілей.

Водночас сучасні тенденції розвитку економіки зумовлюють необхідність розширення традиційного розуміння виробничого потенціалу. Якщо раніше основна увага приділялася матеріально-технічним ресурсам, то сьогодні дедалі більшого значення набувають інноваційні можливості підприємства, рівень цифровізації виробничих процесів, якість управління та здатність до швидкої адаптації в умовах нестабільного середовища. У зв'язку з цим виробничий потенціал доцільно розглядати як динамічну систему, що постійно змінюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

Узагальнюючи існуючі підходи, виробничий потенціал підприємства можна визначити як інтегровану систему матеріально-технічних, трудових, фінансових, інформаційних, технологічних та організаційно-управлінських ресурсів і можливостей, які за умови ефективного використання забезпечують досягнення поточних результатів діяльності та реалізацію стратегічних напрямів розвитку підприємства.

Виробничий потенціал як економічна категорія характеризується низкою специфічних властивостей, які визначають особливості його формування, функціонування та розвитку. Його слід розглядати не як просту сукупність окремих ресурсів, а як складну систему взаємопов'язаних елементів, ефективність якої залежить від рівня узгодженості між усіма складовими.

Для більш повного розуміння змісту виробничого потенціалу доцільно виділити його основні характеристики (рис. 1.1).

Представлені характеристики свідчать про те, що виробничий потенціал не є статичною величиною. Він постійно змінюється внаслідок оновлення технічної бази, удосконалення технологій, розвитку персоналу та трансформації організаційних процесів. Саме тому ефективне управління виробничим потенціалом повинно передбачати не лише підтримання його на належному рівні, але й забезпечення умов для його подальшого розвитку.

Рис. 1.1. Основні характеристики виробничого потенціалу підприємства

Джерело: розроблено автором.

Структура виробничого потенціалу формується сукупністю взаємопов'язаних складових, кожна з яких виконує певну функцію у виробничому процесі. Рівень розвитку окремих елементів потенціалу та ступінь їх збалансованості визначають загальні можливості підприємства щодо здійснення виробничої діяльності та реалізації стратегії розвитку.

До основних складових виробничого потенціалу належать матеріально-технічна, трудова, технологічна, фінансова, інформаційна та організаційно-управлінська компоненти (табл. 1.2).

Особливості структури виробничого потенціалу значною мірою залежать від галузевої специфіки підприємства. Для підприємств аграрного сектору важливого значення набуває земельна складова, яка виступає базовим ресурсом виробництва. Земельні ресурси визначають масштаби діяльності підприємства, спеціалізацію виробництва та можливості нарощування обсягів продукції. Саме

тому в аграрному виробництві земельний потенціал доцільно розглядати як окремий структурний елемент виробничого потенціалу.

Таблиця 1.2

Характеристика основних складових виробничого потенціалу підприємства

Складова	Характеристика	Основне призначення
Матеріально-технічна	Основні засоби, обладнання, виробничі приміщення, транспортні засоби	Створення матеріальної бази виробництва
Трудова	Персонал, його знання, навички, досвід та професійні компетентності	Забезпечення виробничого процесу людськими ресурсами
Технологічна	Технології виробництва, рівень механізації та автоматизації	Підвищення продуктивності та якості продукції
Фінансова	Власні та залучені фінансові ресурси	Забезпечення безперервності виробничої діяльності
Інформаційна	Інформаційні ресурси та цифрові системи управління	Підтримка процесу прийняття управлінських рішень
Організаційно-управлінська	Організаційна структура та система управління	Координація діяльності підприємства

Джерело: розроблено автором.

Водночас розвиток сучасного сільського господарства дедалі більше залежить від рівня технологічного забезпечення та впровадження інновацій. Використання систем точного землеробства, цифрових технологій управління виробничими процесами, сучасної сільськогосподарської техніки та автоматизованих систем контролю дозволяє значно підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити стійкий розвиток підприємства.

Виробничий потенціал виконує важливу роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства, від його рівня залежить здатність підприємства виробляти продукцію необхідної якості, своєчасно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури та ефективно використовувати наявні ресурси. Високий рівень розвитку виробничого потенціалу створює передумови для

підвищення продуктивності праці, зниження собівартості продукції та зростання фінансових результатів діяльності.

Крім того, виробничий потенціал є одним із ключових факторів формування стратегічних переваг підприємства. Його розвиток забезпечує можливість впровадження інновацій, освоєння нових ринків збуту, диверсифікації виробництва та підвищення рівня економічної безпеки. У зв'язку з цим виробничий потенціал слід розглядати не лише як фактор поточного функціонування підприємства, а й як основу його довгострокового розвитку.

Забезпечення довгострокового розвитку підприємства неможливе без цілеспрямованого формування та постійного вдосконалення його виробничого потенціалу. В умовах нестабільності економічного середовища, прискорення технологічних змін, посилення конкуренції та зростання вимог до ефективності використання ресурсів особливого значення набуває стратегічний підхід до управління розвитком підприємства. Саме він дозволяє не лише підтримувати належний рівень функціонування виробничої системи, а й формувати передумови для її майбутнього зростання та адаптації до нових умов господарювання.

Виробничий потенціал підприємства не є статичною категорією. Під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників змінюються обсяги ресурсів, рівень їх використання, технології виробництва, кадрове забезпечення та організаційні механізми управління. За таких умов виникає необхідність постійного оновлення та розвитку виробничого потенціалу, що потребує використання інструментів стратегічного управління.

У науковій літературі стратегічне управління розглядається як процес визначення довгострокових цілей діяльності підприємства, вибору напрямів їх досягнення та забезпечення необхідних умов для реалізації прийнятих рішень. Особливістю стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу є те, що його основною метою виступає формування таких виробничих можливостей, які забезпечуватимуть підприємству стабільне функціонування та конкурентні переваги в майбутньому.

Стратегічне управління розвитком виробничого потенціалу доцільно визначати як комплексний безперервний процес формування, використання, модернізації та нарощування виробничих можливостей підприємства шляхом реалізації взаємопов'язаних управлінських рішень, спрямованих на досягнення довгострокових цілей розвитку та підвищення ефективності господарської діяльності. На відміну від поточного управління, орієнтованого переважно на вирішення оперативних виробничих завдань, стратегічне управління передбачає перспективне бачення розвитку підприємства. Його основне завдання полягає у забезпеченні збалансованого розвитку всіх складових виробничого потенціалу відповідно до майбутніх потреб підприємства та тенденцій розвитку зовнішнього середовища.

Ефективність стратегічного управління виробничим потенціалом значною мірою залежить від дотримання відповідних принципів, які визначають загальну логіку формування та реалізації управлінських рішень.

Таблиця 1.3

Принципи стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу підприємства

Принцип	Характеристика
Системності	Розгляд виробничого потенціалу як єдиної системи взаємопов'язаних елементів
Комплексності	Урахування впливу всіх складових потенціалу на результати діяльності підприємства
Безперервності	Постійне вдосконалення та оновлення виробничого потенціалу
Адаптивності	Здатність системи управління реагувати на зміни зовнішнього середовища
Інноваційності	Орієнтація на впровадження сучасних технологій та управлінських рішень
Ефективності	Досягнення максимального результату за оптимального використання ресурсів
Цілеспрямованості	Підпорядкування розвитку виробничого потенціалу стратегічним цілям підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

Практична реалізація зазначених принципів здійснюється через систему стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу. Така система охоплює комплекс взаємопов'язаних функцій управління, які забезпечують формування, використання та розвиток виробничих ресурсів відповідно до обраної стратегії підприємства.

У наукових дослідженнях управління виробничим потенціалом традиційно розглядається через призму основних управлінських функцій. Однак у контексті стратегічного розвитку їх зміст набуває ширшого значення, оскільки спрямовується не лише на забезпечення поточної діяльності, а й на формування перспективних можливостей підприємства.

Рис.1.2. Функції стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

Реалізація наведених функцій дозволяє сформувати цілісну систему стратегічного управління, в межах якої забезпечується взаємозв'язок між складовими виробничого потенціалу та стратегічними цілями підприємства.

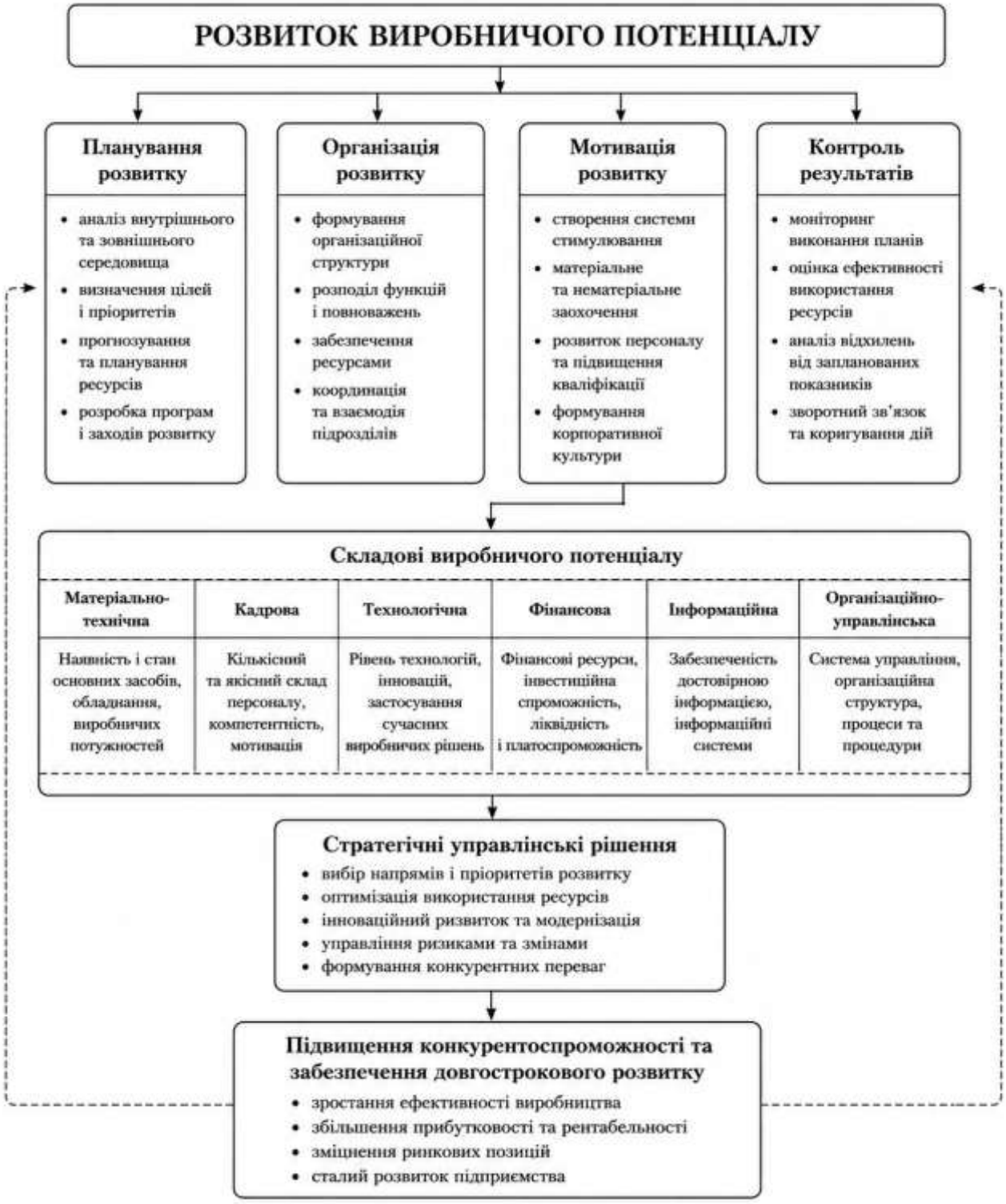

Рис. 1.3. Система стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

Наведена система свідчить про те, що стратегічне управління охоплює всі складові виробничого потенціалу та забезпечує їх узгоджений розвиток. При

цьому кінцевою метою управлінського впливу є не лише підвищення ефективності використання ресурсів, але й створення умов для стійкого економічного зростання підприємства.

Важливою складовою стратегічного управління є процес формування стратегії розвитку виробничого потенціалу. Він передбачає послідовне виконання низки взаємопов'язаних етапів, що забезпечують обґрунтованість управлінських рішень та їх відповідність перспективним потребам підприємства.

Початковим етапом виступає визначення стратегічних цілей розвитку підприємства. Стратегічні орієнтири визначають напрями трансформації виробничого потенціалу та потребу у відповідних ресурсах. Наступним кроком є аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища функціонування підприємства, який дозволяє оцінити наявні можливості та обмеження розвитку.

Особливе значення має оцінка стану виробничого потенціалу, оскільки саме вона формує інформаційну основу для прийняття стратегічних рішень. На цьому етапі визначаються сильні та слабкі сторони ресурсного забезпечення підприємства, рівень використання виробничих ресурсів, а також резерви підвищення ефективності діяльності.

На підставі проведеного аналізу здійснюється вибір стратегічних напрямів розвитку виробничого потенціалу та розробляються конкретні заходи щодо їх реалізації. Такими напрямами можуть бути технічна модернізація, впровадження інноваційних технологій, розвиток кадрового потенціалу, цифровізація виробничих процесів або вдосконалення системи управління.

Представлений на рисунку 1.4 механізм демонструє циклічний характер стратегічного управління. Зміни умов господарювання та результатів діяльності підприємства потребують постійного перегляду стратегічних рішень і коригування напрямів розвитку виробничого потенціалу.

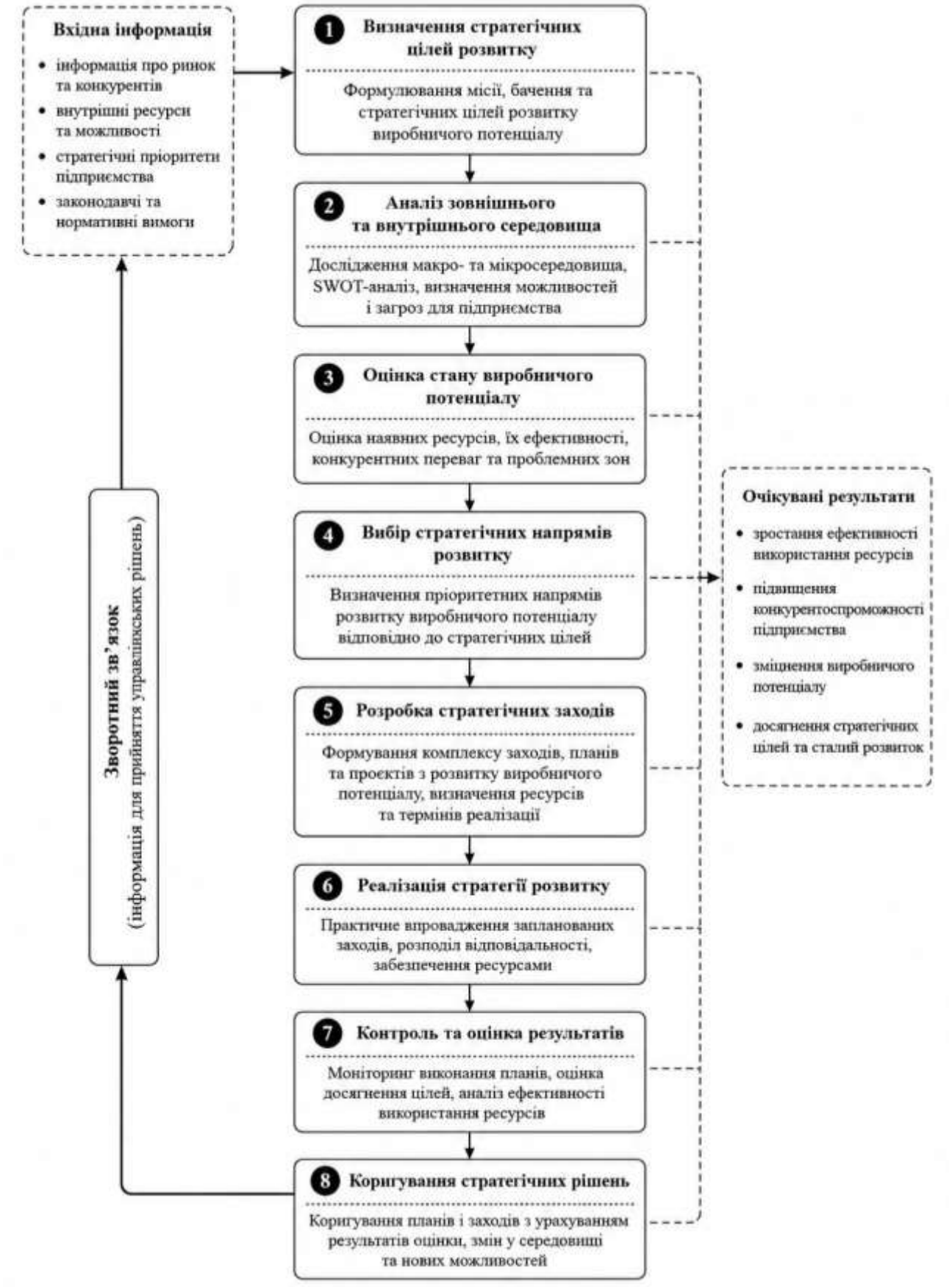

Рис. 1.4. Механізм стратегічного управління розвитком виробничого потенціалу підприємства

Джерело: сформовано автором на основі

Отже, виробничий потенціал є однією з ключових економічних категорій, що характеризує сукупність ресурсів, можливостей та умов, необхідних для забезпечення ефективного функціонування і розвитку підприємства. Його формування базується на взаємодії матеріально-технічних, трудових, фінансових, технологічних, інформаційних та організаційно-управлінських складових, збалансованість яких визначає рівень виробничих можливостей суб'єкта господарювання. У сучасних умовах виробничий потенціал доцільно розглядати не лише як ресурсну основу діяльності, а й як важливий фактор забезпечення конкурентоспроможності, інноваційного розвитку та довгострокової стійкості підприємства.

Стратегічне управління розвитком виробничого потенціалу спрямоване на формування та реалізацію довгострокових управлінських рішень, які забезпечують ефективне використання наявних ресурсів, їх модернізацію та нарощування відповідно до потреб зовнішнього середовища. Важливою умовою результативності такого управління є системний підхід, що передбачає узгоджений розвиток усіх складових виробничого потенціалу, впровадження інновацій, підвищення адаптивності підприємства до змін та орієнтацію на досягнення стратегічних цілей. Саме комплексне поєднання ресурсних можливостей і стратегічних механізмів управління створює підґрунтя для забезпечення ефективного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПП «ПУЛЬС ПРИРОДИ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сільськогосподарське підприємство ПП «Пульс Природи» (код ЄДРПОУ 32725998) зареєстроване 21 червня 2004 року як суб'єкт господарювання аграрного сектору економіки. Засновником і керівником підприємства є Гринь Альбіна Петрівна. Організаційно-правова форма господарювання – приватне підприємство. Статутний капітал становить 100 тис. грн. Місце реєстрації підприємства с. Собківка, Уманський район, Черкаська область.

Основним видом діяльності ПП «Пульс Природи» є вирощування зернових та олійних культур. Ведення виробничої діяльності здійснюється на землях сільськогосподарського призначення, розташованих в адміністративних межах сіл Собківка та Рижавка Уманського району. Загальна площа ріллі в обробітку господарства у 2025 році склала 1325 га.

Виробнича база господарства: машино-тракторний парк, складські приміщення, рем-майстерня, комори, розташована в с. Рижавка. Села Собківка і Рижавка мають пряме сполучення з автошляхом державного значення «Київ-Одеса» та розташовані від районного центру м. Умань відповідно на відстані 10км і 35 км. Вигідне розташування в центральній частині Як Уманського району так і України забезпечує ПП «Пульс Природи» зручне транспортне сполучення з основними ринками збуту сільськогосподарської продукції та постачальниками матеріально-технічних ресурсів.

Характеризуючи природно-кліматичні умови в яких ПП «Пульс Природи» здійснює виробничу діяльність відзначаємо, що загалом вони є сприятливими для розвитку рослинництва та забезпечують високий потенціал сільськогосподарського виробництва, хоча потребують впровадження сучасних технологій адаптації до кліматичних ризиків і заходів щодо збереження родючості ґрунтів.

ПП «Пульс Природи» здійснює господарську діяльність в межах лісостепової природно-кліматичної зони Правобережної України, яка належить до найбільш сприятливих для ведення сільського господарства регіонів країни. Клімат території помірно континентальний, характеризується теплим тривалим літом та помірно м'якою зимою. Середня температура повітря в січні становить від –4 до –6 °С, тоді як у липні коливається в межах +20...+22 °С, проте в останні роки фіксується підняття температурного режиму до +30...+35 °С. Тривалість безморозного періоду складає в середньому 160–180 днів, що забезпечує сприятливі умови для вирощування широкого спектра сільськогосподарських культур.

Середньорічна кількість атмосферних опадів становить близько 500–600мм, до того ж основна їх частина припадає на теплий період року, що позитивно впливає на формування врожаю зернових та олійних культур. Територія господарства характеризується достатньою сумою активних температур, високим рівнем сонячної енергії та тривалим вегетаційним періодом.

Важливою природною перевагою є наявність чорноземних ґрунтів, які відзначаються значним вмістом гумусу, доброю структурою та високою природною родючістю (більшість полів із чорноземними ґрунтами розмішені в зоні с. Рижавка, в зоні с. Собківка ґрунти – чорноземи опідзолені, сірі). Наявність продуктивних ґрунтів створює передумови для отримання стабільних урожаїв за умови дотримання сучасних технологій землеробства та раціонального використання земельних ресурсів.

Однак природно-кліматичні умови регіону поряд із позитивними характеристиками мають певні ризикові особливості, які можуть негативно впливати на результати господарювання. Серед них значної уваги заслуговують періодичні літні посухи, нерівномірний розподіл опадів протягом року, суховії у весняно-літній період, весняні та осінні заморозки, а також зростання частоти екстремальних погодних явищ, пов'язаних зі зміною клімату. Із глобальним потеплінням клімату такі аномальні погодні умови спостерігаються дедалі

частіше. Підвищення температурного режиму та дефіцит вологи можуть призводити до зниження врожайності сільськогосподарських культур, погіршення якісних показників продукції та зменшення економічної ефективності діяльності підприємства.

За таких умов важливого значення набуває впровадження адаптивних технологій ведення сільськогосподарського виробництва, спрямованих на мінімізацію негативного впливу кліматичних чинників. Зокрема, доцільним є використання посухостійких і високопродуктивних сортів та гібридів культур, дотримання науково обґрунтованих сівозмін, застосування ґрунтозахисних технологій обробітку ґрунту, що сприяють накопиченню та збереженню вологи. Важливу роль також відіграє систематичний моніторинг погодних умов, оптимізація строків проведення польових робіт, впровадження елементів точного землеробства та раціональне використання матеріально-технічних ресурсів. Крім того, ефективним інструментом зниження виробничих ризиків є диверсифікація структури посівних площ, страхування сільськогосподарських ризиків і впровадження сучасних агротехнологічних рішень, які забезпечують підвищення стійкості агроекосистем до несприятливих погодних явищ. Реалізація зазначених заходів сприятиме збереженню стабільності виробництва, підвищенню конкурентоспроможності продукції та забезпеченню сталого розвитку підприємства в умовах сучасних кліматичних викликів.

Для всебічної оцінки результатів господарської діяльності ПП «Пульс Природи», визначення рівня його економічного розвитку та ефективності використання наявного ресурсного потенціалу необхідно здійснити аналіз основних організаційно-економічних показників у динаміці за 2023-2025 роки (табл. 2.1). Такий аналіз дасть змогу виявити тенденції розвитку підприємства, оцінити зміни у забезпеченості ресурсами виробництва: земельними, трудовими та матеріальними, встановити рівень ефективності їх використання, а також визначити чинники, що впливають на виробничі та фінансові результати господарювання. Аналіз господарської діяльності слугує підґрунтям

для обґрунтування пропозицій щодо можливих управлінських рішень і формування перспективних напрямів подальшого розвитку підприємства.

Таблиця 2.1

Динаміка основних економічних показників за 2023-2025 роки ПП «Пульс Природи» Уманського району Черкаської області

Показник	Од.вим.	2023 рік	2024 рік	2025 рік	Відхилення 2025/2023
Земельні ресурси в обробітку - рілля	га	1210	1250	1325	109,5
Чисельність працюючих	осіб	24	22	22	91,7
Дохід від реалізації продукції	тис грн	61 953	83 818	92 939	150,0
Чистий прибуток	тис грн	8 436	10 907	13 188	156,3
Рентабельність	%	17,84	17,57	17,3	97,0
Основні засоби	тис грн	38 500	43 800	51 200	133,0
Оборотні активи	тис грн	38 200	36 971	57 278	149,9

Оцінка основних організаційно-економічних показників ПП «Пульс Природи» за 2023–2025 роки дає підстави стверджувати про збереження позитивних тенденцій у розвитку підприємства та нарощування його виробничо-ресурсного потенціалу.

Насамперед слід відзначити розширення земельного фонду господарства. Площа ріллі, що перебуває в обробітку, протягом досліджуваного періоду збільшилася зі 1210 га до 1325 га, або на 9,5 %. Зростання земельних ресурсів є важливим чинником підвищення виробничих можливостей підприємства, оскільки створює умови для збільшення обсягів вирощування сільськогосподарських культур та зміцнення позицій на аграрному ринку.

Водночас кількість працівників скоротилася з 24 до 22 осіб, що становить 91,7 % від рівня 2023 року. Незважаючи на певне зменшення чисельності персоналу, підприємству вдалося забезпечити зростання фінансових результатів діяльності. Результатів було досягнуто за рахунок підвищення рівня механізації виробничих процесів, удосконалення організації праці та зростання продуктивності працівників.

Важливим показником ефективності господарювання є дохід від реалізації продукції. За аналізований період його величина зросла з 61953 тис. грн до 92939тис. грн, що відповідає приросту на 50 %. Позитивна динаміка доходів обумовлена як збільшенням масштабів виробництва, так і сприятливою кон'юнктурою ринку сільськогосподарської продукції. Зростання виручки свідчить про підвищення ділової активності підприємства та ефективність його збутової політики.

Відзначено високі темпами зростання чистого прибутку, так якщо у 2023 році його обсяг становив 8436 тис. грн, то у 2025 році – вже 13188 тис. грн. Таким чином, приріст склав 56,3 %, що характеризує підвищення результативності виробничо-господарської діяльності та зміцнення фінансового стану підприємства. Збільшення прибутку формує додаткові можливості для інвестування в розвиток виробництва, оновлення технічної бази та впровадження сучасних технологій.

Показник рентабельності протягом досліджуваного періоду залишався відносно стабільним і коливався в межах 17–18 %. У 2025 році рівень рентабельності становив 17,3 %, що лише незначно поступається значенню базового 2023 року. Незважаючи на зростання виробничих витрат, підприємство зберігає достатній рівень прибутковості, що свідчить про ефективне управління ресурсами та здатність адаптуватися до змін економічного середовища.

Важливою складовою розвитку підприємства є нарощування матеріально-технічної бази. Вартість основних засобів за три роки збільшилася на 12,7 млн грн і у 2025 році досягла 51200 тис. грн. Темп приросту становив 33,0 %. Така тенденція засвідчила про здійснення інвестицій у виробничі активи, модернізацію технічного забезпечення та зміцнення виробничого потенціалу господарства.

Позитивні зміни спостерігаються також у структурі оборотного капіталу. Вартість оборотних активів зросла з 38200 тис. грн у 2023 році до 57 278 тис. грн у 2025 році, тобто майже на 50 %. Це є свідченням збільшення обсягів

виробничих запасів, розширення господарської діяльності та підвищення фінансових можливостей підприємства щодо забезпечення безперервності виробничого процесу.

Отже, результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що упродовж 2023–2025 років ПП «Пульс Природи» демонструвало стійкі тенденції економічного зростання. Розширення земельних ресурсів, збільшення доходу від реалізації, нарощування прибутку, зміцнення матеріально-технічної бази та зростання обсягів оборотних активів свідчать про підвищення ефективності господарювання і формують сприятливі передумови для подальшого розвитку підприємства в умовах сучасного аграрного ринку.

Для ПП «Пульс Природи», яке спеціалізується на виробництві продукції рослинництва, характерною є лінійно-функціональна структура управління, що забезпечує чіткий розподіл повноважень, оперативність прийняття управлінських рішень та належний контроль за виробничими процесами.

Рис. 2.1. Організаційна структура ПП «Пульс Природи»

Загальне керівництво діяльністю ПП «Пульс Природи» здійснює директор підприємства, який визначає стратегію розвитку господарства, координує роботу всіх структурних підрозділів, приймає управлінські рішення щодо виробничої, фінансової та інвестиційної діяльності. До його компетенції належать питання організації виробництва, управління ресурсами, укладання господарських договорів та забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Виробничий підрозділ є основною ланкою господарства, оскільки безпосередньо забезпечує виконання комплексу польових робіт. До його складу входять механізатори, працівники польових бригад та інші виконавці виробничих процесів. Підрозділ здійснює підготовку ґрунту, проведення посівних робіт, догляд за посівами, внесення добрив і засобів захисту рослин, а також збирання врожаю. Результативність його роботи безпосередньо впливає на обсяги виробництва та економічні показники підприємства.

Координацію технологічних процесів забезпечує головний агроном. Його діяльність спрямована на розроблення структури посівних площ, планування сівозмін, вибір сортів і гібридів сільськогосподарських культур, визначення технологій вирощування та контроль за дотриманням агротехнічних вимог. Саме агрономічна служба формує виробничу програму підприємства та забезпечує ефективне використання земельних ресурсів.

Інженерно-технічна служба відповідає за технічне забезпечення виробництва та підтримання належного технічного стану машинно-тракторного парку. До її функцій належать організація ремонтних робіт, технічне обслуговування сільськогосподарської техніки, контроль за раціональним використанням паливно-мастильних матеріалів та забезпечення безперебійного виконання механізованих робіт. Від ефективності роботи цього підрозділу залежить своєчасність проведення технологічних операцій та рівень виробничих витрат.

Важливе місце в організаційній структурі займає складське господарство, яке забезпечує приймання, зберігання та відпуск матеріальних цінностей. Через

складську систему проходять насіння, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали та готова продукція. Належна організація складських процесів сприяє збереженню якості ресурсів і мінімізації втрат під час виробничої діяльності.

Бухгалтерія виконує функції фінансового супроводу господарської діяльності. До її основних завдань належать ведення бухгалтерського та податкового обліку, контроль за використанням фінансових ресурсів, складання звітності, аналіз економічних результатів та інформаційне забезпечення управлінських рішень. Робота бухгалтерської служби створює основу для контролю витрат та оцінки ефективності діяльності підприємства.

Взаємозв'язок підрозділів у системі управління. Ефективність функціонування ПП «Пульс Природи» значною мірою залежить від узгодженої роботи всіх структурних підрозділів. Виробничий підрозділ реалізує технологічні рішення, розроблені агрономічною службою, використовуючи технічні ресурси, які забезпечує інженерно-технічна служба. Складське господарство здійснює матеріальне забезпечення виробничих процесів та організовує зберігання вирощеної продукції. Бухгалтерія контролює рух матеріальних і фінансових ресурсів та забезпечує економічне обґрунтування управлінських рішень. Координацію діяльності всіх підрозділів здійснює директор підприємства, забезпечуючи досягнення виробничих і фінансових цілей господарства.

Таким чином, сформована організаційна структура ПП «Пульс Природи» відповідає масштабам його діяльності та спеціалізації, забезпечує ефективну взаємодію між окремими підрозділами, раціональне використання ресурсів і створює належні умови для підвищення результативності виробництва та сталого розвитку підприємства.

Оскільки земельні ресурси є основним засобом виробництва в сільському господарстві, аналіз структури посівних площ та результатів їх використання дозволяє оцінити виробничу спеціалізацію ПП «Пульс Природи», ефективність

використання ріллі та тенденції розвитку окремих галузей рослинництва (табл.2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз виробництва сільськогосподарських культур в ПП «Пульс Природи» у 2023-2025 роках

Види культур	2023 рік		2024 рік		2025 рік		Валове виробництво 2025 р до 2023 р, %
	площа, га	Валове виробництво, т	площа, га	Валове виробництво, т	площа, га	Валове виробництво, т	
Пшениця озима	440	2288	430	2365	450	2565	112,1
Кукурудза на зерно	350	2730	370	3034	390	3315	121,4
Соняшник	260	780	294	735	320	864	110,8
Соя	130	312	130	299	140	224	71,8
Овочеві культури	30	540	26	482	25	472	88,0
Разом	1210	x	1250	x	1325	x	x

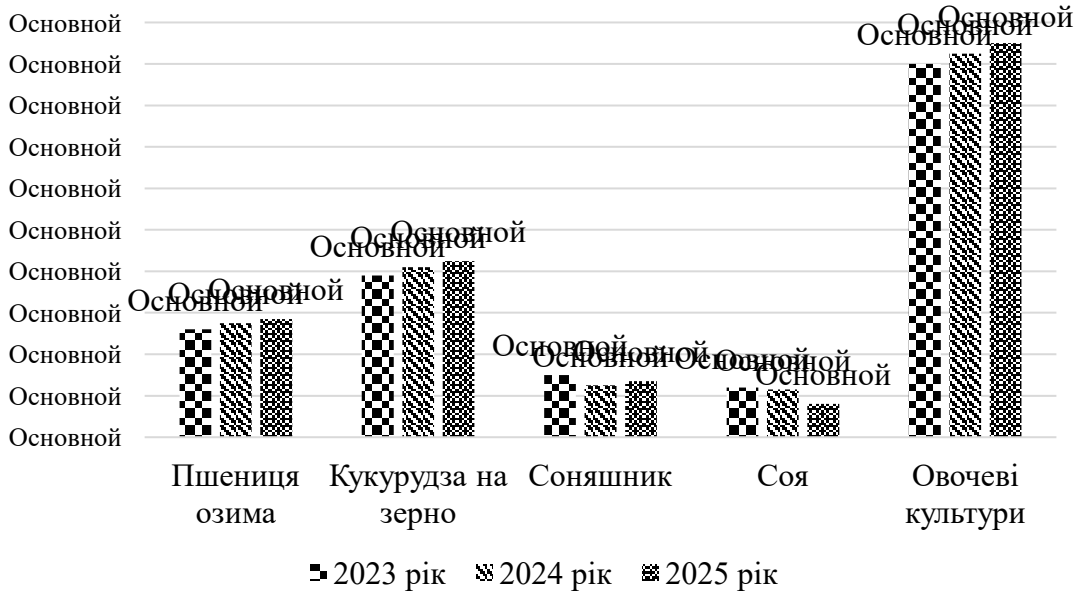

Рис.2.2 Урожайність вирощуваних культур ПП «Пульс Природи», ц/га

Упродовж 2023–2025 років площа ріллі, що перебувала в обробітку ПП «Пульс Природи», збільшилася з 1210 до 1325 га, або на 9,5 %. Розширення

земельного банку створило додаткові можливості для нарощування обсягів виробництва та маневрувань в структурі посівів в залежності від наявних матеріальних ресурсів та кон'юнктури ринку аграрної продукції. Основу виробничої програми підприємства протягом усього досліджуваного періоду формували зернові культури, серед яких найбільшу частку займали озима пшениця та кукурудза на зерно. У структурі посівних площ найбільша питома вага належала озимій пшениці. У 2023 році під культурою було зайнято 440 га, що становило 36,4 % усієї ріллі. У 2025 році її площа збільшилася до 450 га, хоча частка в загальній структурі дещо зменшилася через розширення площ під іншими культурами. Урожайність озимої пшениці за аналізований період зросла з 52 до 57 ц/га, що забезпечило збільшення валового збору з 2288т до 2565 т. Приріст валового виробництва склав 12,1 %, що свідчить про ефективне застосування сучасних технологій вирощування та сприятливі умови формування врожаю.

Важливе місце у структурі посівів займає кукурудза на зерно. Площа її вирощування зросла з 350 га у 2023 році до 390 га у 2025 році. Частка культури в структурі посівів збільшилася з 28,9 % до 29,4 %, що підтверджує її високу економічну значущість для підприємства. Одночасно відбулося підвищення урожайності з 78 до 85 ц/га. Завдяки цьому валовий збір кукурудзи зріс з 2730 до 3315 т, або на 21,4 %. Саме ця культура забезпечила найбільший приріст валового виробництва серед усіх видів продукції рослинництва.

Площі посіву соняшнику протягом 2023-2025 досліджуваних років збільшилися з 260 до 320 га. Його частка в структурі посівів зросла з 21,5 % до 24,2 %, що свідчить про посилення олійного напряму спеціалізації господарства. Незважаючи на певні коливання урожайності у 2024 році, у 2025 році вона відновилася до рівня 27 ц/га. У результаті валове виробництво соняшнику досягло 864 т, що на 10,8 % перевищує показник 2023 року.

На відміну від інших культур, площі під соєю не мали тенденції до розширення. У 2023–2024 роках під нею було зайнято по 130 га, а у 2025 році площа збільшилася лише до 140 га. Водночас урожайність культури знизилася з

24 до 16 ц/га, що негативно позначилося на результатах виробництва. Валовий збір сої скоротився з 312 до 224 т, або на 28,2 %. Така ситуація може бути пов'язана з несприятливими погодними умовами, насамперед дефіцитом вологи у критичні фази розвитку культури.

Овочеві культури займають незначну частку в структурі посівів підприємства. Їх площа поступово скорочувалася – з 30 га у 2023 році до 25 га у 2025 році. Водночас урожайність зросла з 180 до 190 ц/га, що свідчить про підвищення ефективності технології вирощування. Проте через скорочення посівних площ валове виробництво овочів зменшилося з 540 до 475 т.

Аналіз урожайності вирощуваних ПП «Пульс Природи» сільськогосподарських культур свідчить про загальне підвищення продуктивності використання земельних ресурсів. За більшістю культур спостерігається позитивна динаміка цього показника. Найбільше зростання урожайності зафіксовано у кукурудзи на зерно та озимої пшениці, що стало одним із головних чинників збільшення обсягів валового виробництва. Винятком є соя, урожайність якої істотно знизилася порівняно з базовим роком.

Загалом результати аналізу свідчать, що ПП «Пульс Природи» раціонально використовує наявні земельні ресурси та послідовно нарощує виробництво основних товарних культур. Структура посівних площ орієнтована на найбільш економічно ефективні культури – озиму пшеницю, кукурудзу на зерно та соняшник, які формують основну частину товарної продукції підприємства. Зростання площ під цими культурами разом із підвищенням їх урожайності забезпечило збільшення валового виробництва та сприяло зміцненню виробничо-економічного потенціалу господарства. Водночас зниження результативності вирощування сої вказує на необхідність удосконалення технології її вирощування та впровадження заходів щодо мінімізації негативного впливу кліматичних ризиків.

Товарна продукція є одним із ключових показників, що характеризує масштаби та результативність виробничої діяльності підприємства, оскільки саме вона формує основну частину грошових надходжень підприємства та

визначає його фінансові можливості. Структура товарної продукції відображає виробничу спеціалізацію господарства і дозволяє оцінити, які види сільськогосподарських культур забезпечують найбільший економічний ефект.

Обсяги товарної продукції безпосередньо впливають на рівень прибутковості господарства, його інвестиційні можливості та конкурентоспроможність. Зростання виробництва товарних культур забезпечує збільшення доходів, створює фінансову основу для оновлення техніко-технологічної бази, впровадження сучасних агротехнологій та розширення виробничої діяльності. Водночас раціональне формування структури товарної продукції (розширення видів) дає змогу підприємству гнучко реагувати на зміни ринкової кон'юнктури, мінімізувати виробничі ризики та підтримувати стабільність економічних результатів.

Оскільки товарна продукція виступає не лише результатом виробничого процесу, а й одним із головних чинників забезпечення фінансової стійкості та подальшого розвитку, тому за даними таблиці 2.3 проаналізуємо товарну продукцію ПП «Пульс Природи». Саме ефективне поєднання структури посівних площ, рівня урожайності та ринкової орієнтації виробництва створює передумови для підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів і зміцнення позицій підприємства на аграрному ринку.

Таблиця 2.3

Товарна продукція ПП «Пульс Природи» та її структура за 2023-2025 роки

Культура	2023 рік / тис грн	%	2024 рік / тис грн	%	2025 рік / тис грн	%	2025 до 2023, %
Пшениця	18 564	30,0	21 749	25,9	24 368	26,2	131,3
Кукурудза	20 475	33,0	26 706	31,9	29 835	32,1	145,7
Соняшник	11 700	18,9	22 032	26,3	25 220	27,1	215,6
Соя	4 464	7,2	5 746	6,9	7 056	7,6	158,1
Овочі	6 750	10,9	7 585	9,0	6 460	7,0	95,7
Всього	61 953	100	83 818	100	92 939	100	150,0

Дослідження динаміки товарної продукції ПП «Пульс Природи» за 2023–2025 роки свідчить про зростання обсягів реалізації та певні зміни у структурі

виробництва, що обумовлені як виробничими результатами, так і змінами ринкової кон'юнктури.

Загальний обсяг товарної продукції за аналізований період зріс із 61953 тис. грн у 2023 році до 92939 тис. грн у 2025 році, збільшилася на 30986 тис. грн, або на 50,0 %. Як було відзначено вище при аналізі виробництва продукції (табл. 2.2) збільшення товарної продукції відбулось за рахунок збільшення обсягів виробництва а також за рахунок підвищення цінової політики на українську сільськогосподарську продукцію на зовнішньому аграрному ринку.

Провідне місце у структурі товарної продукції протягом усього періоду займають зернові культури, насамперед кукурудза та озима пшениця. Найбільшу частку забезпечує кукурудза на зерно, на яку у 2025 році припадало 32,1 % загального обсягу товарної продукції. Вартість її реалізації зросла з 20475 тис. грн у 2023 році до 29835 тис. грн у 2025 році, що становить 145,7 % від рівня базового року. Висока частка кукурудзи у структурі реалізації свідчить про її вагоме значення на аграрному ринку, а отже реалізація даного продукту позитивно відзначається у формуванні доходів підприємства та підтверджує доцільність розвитку цього напряму виробництва.

Озима пшениця також належить до основних товарних культур господарства. Незважаючи на певне скорочення її питомої ваги у структурі реалізації з 30,0 % до 26,2 %, обсяг товарної продукції за цією культурою зріс на 31,3 % і досяг 24368 тис. грн у 2025 році. Це свідчить про збереження важливої ролі пшениці у виробничій програмі підприємства та стабільний попит на даний вид продукції.

Найбільш динамічне зростання спостерігається у виробництві соняшнику. За досліджуваний період вартість реалізованої продукції збільшилася більш ніж удвічі – з 11700 тис. грн до 25220 тис. грн. Темп зростання склав 215,6 %, що є найвищим показником серед усіх видів продукції. Частка соняшнику у структурі товарної продукції зросла з 18,9 % до 27,1 %, що стало підтвердженням росту попиту на культуру та її економічний потенціал.

Соя займає порівняно невелику частку у структурі товарної продукції, однак демонструє позитивну динаміку розвитку. За три роки вартість її реалізації збільшилася з 4464 тис. грн до 7056 тис. грн, або на 58,1 %. Частка культури зросла з 7,2 % до 7,6 %, що свідчить про ріст цін на дану продукції у зв'язку із ростом попиту, що позитивно відзначилось на структурі доходів господарства.

Інша тенденція спостерігається щодо овочевої продукції. Незважаючи на зростання реалізації у 2024 році, у 2025 році обсяг товарної продукції скоротився до 6460 тис. грн, що становить 95,7 % від рівня 2023 року. Відповідно, частка овочів у структурі реалізації зменшилася з 10,9 % до 7,0 %. Це є свідченням переорієнтації підприємства на більш економічно вигідні культури, про скорочення площ під овочевими культурами враховуючи, що їх виробництво є трудомістким, потребує значної ручної праці.

Структурний аналіз товарної продукції засвідчив, що основну частину доходів ПП «Пульс Природи» формують три культури — кукурудза, озима пшениця та соняшник. У 2025 році їх сумарна частка становила 85,4 % загального обсягу товарної продукції. Така концентрація виробництва характерна для підприємств із чітко вираженою зерново-олійною спеціалізацією та дозволяє максимально ефективно використовувати наявні земельні, технічні та фінансові ресурси.

Отже, аналіз структури товарної продукції демонструє зміцнення економічних позицій ПП «Пульс Природи» та зростання ролі високорентабельних культур у формуванні доходів підприємства. Основними джерелами виручки протягом 2023-2025 років були кукурудза, озима пшениця та соняшник, які визначали виробничу спеціалізацію господарства та забезпечували його фінансову стійкість. Водночас зміни у структурі реалізації вказують на прагнення підприємства адаптувати виробничу програму до ринкових умов та підвищувати ефективність використання ресурсного потенціалу.

Аналіз динаміки вартості товарної продукції, основних засобів, трудових і земельних ресурсів дає можливість оцінити виробничий потенціал підприємства, визначити тенденції його розвитку та виявити напрями підвищення економічної результативності.

Таблиця 2.4

Аналіз ефективності використання основних виробничих засобів в ПП «Пульс Природи» протягом 2023-2025 років

Показник	2023	2024	2025	2025 до 2023, %
Товарна продукція, тис. грн	61 953	83 818	92 939	150,0
Основні засоби (середньорічні), тис. грн	38 500	43 800	51 200	133,0
Чисельність працівників, осіб	24	22	22	91,7
Площа с/г угідь, га	1210	1250	1325	109,5
Фондовіддача	1,61	1,91	1,82	112,8
Фондомісткість	0,62	0,52	1,02	164,1
Фондоозброєність праці, тис. грн/особу	1 604	1 991	2 327	145,1
Продуктивність праці, тис. грн/особу	2 581	3 810	4 225	163,7
Виручка на 1 га (земельна віддача), тис. грн/га	51,20	67,05	70,14	137,0

Наведені в таблиці 2.4 показники характеризують рівень забезпеченості ПП «Пульс Природи» виробничими ресурсами та ефективність їх використання у процесі господарської діяльності.

За досліджуваний період підприємство демонструє стійке зростання обсягів виробництва. Вартість товарної продукції збільшилася протягом 2023-2025 років на 150 % від рівня базового 2023 року, що досягнуто за рахунок розширення масштабів діяльності, підвищення ефективності виробництва та зміцнення ринкових позицій господарства.

Нарощуванню виробництва сприяло оновлення матеріально-технічної бази, придбання нової техніки та обладнання, що в свою чергу стало передумовами для підвищення продуктивності виробничих процесів. Протягом

аналізованого періоду середньорічна вартість основних засобів зросла на 33,0 % і досягла 51200 тис. грн.

Розширення технічного потенціалу є важливим фактором, так фондоозброєність праці збільшилася на 45,1 %, досягнувши у 2025 році 2327 тис. грн основних засобів на одного працівника, що підтверджує покращення матеріально-технічного забезпечення виробництва та створення більш продуктивних умов праці.

Важливим показником ефективності використання основних засобів є фондовіддача. У 2025 році вона становила 1,82 грн товарної продукції на 1 грн вартості основних засобів, що на 12,6 % перевищує рівень 2023 року. Незважаючи на незначне зниження порівняно з 2024 роком, показник залишається достатньо високим і свідчить про результативне використання виробничих активів. Разом із цим фондомісткість продукції зросла, що може бути пов'язано з випереджаючими темпами інвестування в основні засоби порівняно зі зростанням обсягів виробництва. Така тенденція є характерною для підприємств, які активно модернізують виробничу базу та створюють резерви для майбутнього розвитку.

Про ефективність використання земельних ресурсів свідчить показник земельної віддачі. Виручка з одного гектара сільськогосподарських угідь збільшилася з 51,29 тис. грн до 70,14 тис. грн, або на 36,8 %. Тобто кожен гектар землі приносить підприємству більше доходу, ніж у попередні роки, що є позитивною ознакою підвищення ефективності землекористування.

Загалом результати аналізу свідчать про достатньо високий виробничий потенціал ПП «Пульс Природи». Підприємство має стабільну ресурсну базу, нарощує обсяги виробництва, підвищує продуктивність праці та ефективність використання земельних ресурсів. Зростання вартості основних засобів і фондоозброєності праці підтверджує наявність інвестиційної активності та прагнення до технологічного розвитку.

Для подальшого зміцнення конкурентних позицій доцільно приділити увагу підвищенню ефективності використання наявних основних засобів,

забезпеченню максимальної віддачі від здійснених інвестицій та впровадженню сучасних технологій управління виробничими процесами. Важливим напрямом залишається подальше зростання продуктивності праці шляхом автоматизації окремих операцій та вдосконалення організації виробництва. Крім того, перспективним є підвищення економічної віддачі земельних ресурсів через оптимізацію структури посівів, використання високопродуктивних сортів і гібридів та впровадження ресурсозберігаючих технологій. Реалізація цих заходів сприятиме більш повному використанню виробничого потенціалу підприємства та забезпечить його стабільний розвиток у майбутньому.

За результатами проведеного аналізу економічної діяльності ПП «Пульс Природи», ефективності використання земельних, трудових, виробничих ресурсів проаналізуємо виробничий потенціал підприємства, можливості до розвитку провівши SWOT-аналіз.

SWOT-аналіз є важливим інструментом для стратегічної оцінки діяльності підприємства, який дозволяє комплексно дослідити його внутрішній потенціал та вплив зовнішнього середовища на результати господарювання. Проведення такого аналізу дає можливість виявити конкурентні переваги, визначити проблемні аспекти діяльності суб'єкта господарювання, оцінити його перспективи розвитку та потенційні ризики. Отримані результати слугують основою для обґрунтування у прийнятті управлінських рішень і формуванні ефективної стратегії розвитку підприємства. В умовах динамічних змін ринкового середовища SWOT-аналіз сприяє підвищенню конкурентоспроможності та забезпеченню сталого функціонування господарства.

Проведений SWOT-аналіз свідчить, що ПП «Пульс Природи» володіє достатньо потужним виробничим потенціалом, основу якого становлять земельні ресурси, сучасна матеріально-технічна база та стабільна фінансова результативність діяльності. Позитивною ознакою розвитку підприємства є систематичне збільшення площі ріллі, зростання доходів від реалізації продукції та чистого прибутку, а також підвищення продуктивності основних

сільськогосподарських культур. Результативності діяльності підприємства досягнуто завдяки дієвої організації виробництва та раціональному використанню ресурсного потенціалу.

Таблиця 2.5

SWOT-аналіз виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
Розширення площі оброблюваних сільськогосподарських земель	Висока залежність результатів виробництва від природно-кліматичних умов.
Стабільне зростання доходу від реалізації продукції та чистого прибутку.	Скорочення чисельності працівників, що може призвести до дефіциту трудових ресурсів у перспективі.
Спеціалізація на вирощуванні економічно ефективних культур (кукурудза, пшениця, соняшник).	Недостатній рівень диверсифікації виробництва та значна концентрація на декількох видах продукції.
Підвищення урожайності основних культур та збільшення валового виробництва.	Нестабільність урожайності окремих культур, зокрема сої.
Оновлення матеріально-технічної бази.	Відсутність власної переробки продукції, що обмежує можливості створення доданої вартості.
Високий рівень рентабельності та фінансової стійкості господарства.	Обмежені можливості впливу на цінову політику при реалізації сировинної продукції.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
Збільшення земельних ресурсів за рахунок залучення нових площ орендованих земель.	Посилення негативного впливу кліматичних змін, посух та дефіциту вологи.
Впровадження технологій точного землеробства та цифрового моніторингу виробництва.	Коливання ринкових цін на сільськогосподарську продукцію.
Підвищення урожайності шляхом удосконалення агротехнічних заходів спрямованих на системи живлення та захисту рослин.	Зростання вартості паливно-мастильних матеріалів, добрив та засобів захисту рослин.
Розширення виробництва високомаржинальних культур.	Посилення конкуренції за земельні ресурси серед аграрних підприємств регіону.
Розвиток післязбиральної доробки, зберігання та часткової переробки продукції.	Ризики втрати врожаю через екстремальні погодні явища.

Залучення інвестицій для модернізації техніки та виробничої інфраструктури.	Нестабільність економічного середовища та зміни умов аграрного ринку.

Разом із тим виробнича сільськогосподарська діяльність господарства значною мірою залежить від природно-кліматичних умов. Аналіз виробництва показав, що окремі культури, насамперед соя, характеризуються нестабільністю урожайності, що підвищує виробничі ризики. Крім того, концентрація значної частини товарної продукції на зернових та олійних культурах створює залежність від кон'юнктури аграрного ринку та коливань закупівельних цін.

Серед перспективних можливостей розвитку підприємства слід виділити подальше вдосконалення технологій вирощування культур, впровадження елементів точного землеробства, розширення площ під високоприбутковими культурами та модернізацію виробничої інфраструктури. Важливим резервом підвищення ефективності є розвиток систем зберігання та первинної доробки продукції, що дозволить підвищити гнучкість реалізації та зменшити залежність від сезонних коливань цін. Особливу увагу в подальшій діяльності доцільно зосередити на заходах адаптації до кліматичних змін, підвищенні ефективності використання вологи, удосконаленні структури посівних площ та впровадженні інноваційних агротехнологій. Реалізація цих напрямів сприятиме більш повному використанню виробничого потенціалу підприємства, зміцненню його конкурентних переваг та забезпеченню стабільного економічного розвитку в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 3.
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПП «ПУЛЬС ПРИРОДИ» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ефективність функціонування аграрного підприємства значною мірою залежить від його здатності своєчасно адаптуватися до змін зовнішнього середовища, впроваджувати інноваційні технології та забезпечувати раціональне використання наявних ресурсів. В умовах зростання конкуренції в агробізнесі, посилення впливу кліматичних чинників, нестабільності цінової кон'юнктури та підвищення вимог до якості продукції особливого значення набуває формування ефективної стратегії розвитку виробничого потенціалу підприємства. Саме стратегічний підхід забезпечує можливість не лише підтримувати досягнутий рівень виробництва, а й створювати передумови для подальшого економічного зростання та зміцнення конкурентних позицій.

Результати аналізу діяльності ПП «Пульс Природи», проведеного у другому розділі, свідчать про наявність позитивних тенденцій розвитку підприємства. Протягом 2023–2025 років відбулося розширення земельного банку на 9,5 %, збільшення доходу від реалізації продукції на 50 %, зростання чистого прибутку на 56,3 %, а також суттєве нарощування вартості основних засобів та оборотних активів. Наведені показники свідчать про достатній рівень виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» та наявність власних ресурсів для реалізації стратегічних заходів розвитку.

Разом із тим проведений SWOT-аналіз виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» виявив низку проблемних питань та обмежень, які

можуть стримувати подальше підвищення ефективності діяльності підприємства. До них відносяться: залежність результатів виробництва від погодних умов, недостатня диверсифікація виробничої структури, відсутність власних потужностей для зберігання та доробки продукції, а також обмежене використання сучасних цифрових технологій управління виробництвом. Наявність зазначених проблем потребує розробки комплексу стратегічних заходів, спрямованих на зміцнення виробничого потенціалу та підвищення рівня його використання.

Визначення стратегічних напрямів розвитку виробничого потенціалу повинно базуватися на результатах оцінки внутрішнього середовища підприємства та враховувати тенденції розвитку аграрного сектору економіки внутрідержавного та зарубіжного. У зв'язку з цим стратегія розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» має бути орієнтована на підвищення продуктивності використання земельних ресурсів, модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій та зниження виробничих витрат.

З огляду на результати проведеного аналізу виробничо-господарської діяльності ПП «Пульс Природи» та виявлені резерви підвищення ефективності використання виробничих ресурсів, доцільно визначити ключові стратегічні напрями розвитку виробничого потенціалу підприємства. Основні напрями реалізації стратегії наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Стратегічні напрями розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Стратегічний напрям	Основна мета	Очікуваний результат
Технологічна модернізація виробництва	Підвищення ефективності використання техніки та виробничих ресурсів	Зростання продуктивності праці та зниження витрат
Впровадження елементів точного землеробства	Оптимізація використання ресурсів і підвищення урожайності	Підвищення ефективності землекористування
Удосконалення структури	Зростання економічної	Збільшення доходів і

посівних площ	віддачі земельних ресурсів	прибутку
Розвиток інфраструктури зберігання та доробки продукції	Підвищення гнучкості реалізації продукції	Зменшення залежності від сезонних коливань цін
Цифровізація управління виробничими процесами	Підвищення оперативності та якості управлінських рішень	Зростання ефективності управління підприємством

Запропоновані напрями розвитку взаємодоповнюють один одного та спрямовані на забезпечення комплексного підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку є технологічна модернізація виробництва. Аналіз показав, що підприємство вже здійснює інвестиції в оновлення матеріально-технічної бази, про що свідчить збільшення вартості основних засобів на 33 % протягом досліджуваного періоду. Проте сучасні тенденції розвитку аграрного виробництва потребують подальшого впровадження високопродуктивної техніки, автоматизованих систем контролю технологічних процесів та ресурсозберігаючих технологій.

Важливим резервом підвищення ефективності виробництва є впровадження елементів точного землеробства. Незважаючи на загальне зростання урожайності основних культур, результати аналізу засвідчили значну залежність окремих культур від погодних умов, зокрема сої, урожайність якої знизилася з 24 до 16 ц/га. Це свідчить про необхідність більш точного управління виробничими процесами та адаптації технологій до особливостей окремих полів.

Точне землеробство передбачає використання сучасних цифрових технологій для моніторингу стану ґрунтів, контролю забезпеченості рослин поживними речовинами, визначення рівня вологості та диференційованого внесення добрив. Застосування таких технологій дозволяє зменшити непродуктивні витрати ресурсів та підвищити результативність виробництва.

Враховуючи взаємозв'язок між окремими напрямами розвитку виробничого потенціалу, доцільно представити їх у вигляді єдиної стратегічної

моделі, яка відображає логіку формування очікуваних результатів від реалізації запропонованої стратегії (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Стратегічна модель розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Як видно з рисунка 3.1, усі запропоновані напрями розвитку виробничого потенціалу взаємодоповнюють один одного та спрямовані на досягнення спільної стратегічної мети – підвищення ефективності виробництва і зміцнення конкурентних позицій підприємства. Особливістю запропонованої моделі є її комплексний характер, оскільки вона передбачає одночасний розвиток технологічної, виробничої та управлінської складових потенціалу.

Особливого значення для підприємства набуває оптимізація структури посівних площ. Проведений аналіз показав, що найбільшу частку товарної продукції формують кукурудза, пшениця та соняшник, на які у 2025 році

припадало понад 85 % загального обсягу реалізації. Саме ці культури забезпечують найбільший економічний ефект та формують основу фінансових результатів підприємства. Однак однотипне виробництва загрожує підвищенням ризиковості господарювання, так як вирощування товарних сільськогосподарських культур значною мірою залежать від сприятливості погодних умов, цінової політики на готову продукцію в залежності сформованого попиту та пропозицій ринку на який аграрії не мають прямого впливу. Підтвердженням даних факторів стали показники виробництва сої ПП «Пульс Природи», яке характеризується нестабільною урожайністю та скороченням валового виробництва. З огляду на це доцільним є перегляд структури посівів у напрямі розширення видів вирощуваних культур, поступового скорочення площ під низькоефективними культурами та збільшення частки найбільш прибуткових культур з одночасним дотриманням вимог науково обґрунтованої сівозміни.

Одним із важливих напрямів розвитку виробничого потенціалу може стати формування власної інфраструктури зберігання та післязбиральної доробки продукції. Як показав SWOT-аналіз, відсутність таких потужностей є одним із факторів, що обмежує можливості підприємства щодо підвищення доданої вартості продукції. Наявність сучасних зерносховищ та обладнання для очищення й сушіння зерна дозволить підприємству реалізовувати продукцію у найбільш сприятливі періоди ринкової кон'юнктури, мінімізуючи втрати від сезонного зниження цін.

В умовах цифрової трансформації економіки перспективним напрямом розвитку виступає цифровізація управління виробничими процесами. Використання спеціалізованих програмних продуктів для обліку земельних ресурсів, планування польових робіт, контролю використання техніки та аналізу виробничих показників сприятиме підвищенню якості управлінських рішень і забезпечить більш ефективне використання ресурсного потенціалу підприємства.

Для систематизації запропонованих напрямів доцільно визначити їх вплив на окремі складові виробничого потенціалу (табл. 3.2).

Результати оцінювання, наведені в таблиці 3.2, підтверджують, що найбільш комплексний вплив на розвиток виробничого потенціалу матиме впровадження елементів точного землеробства. Зазначений напрям дозволяє одночасно підвищити ефективність використання земельних ресурсів, покращити технічне забезпечення виробництва та удосконалити систему управління. Водночас модернізація техніки сприятиме підвищенню продуктивності праці, а розвиток інфраструктури зберігання продукції забезпечить зміцнення організаційно-економічних можливостей підприємства. Це свідчить про необхідність комплексної реалізації запропонованих заходів, оскільки лише їх поєднання дозволить досягти максимального ефекту від розвитку виробничого потенціалу.

Таблиця 3.2

Вплив стратегічних заходів на розвиток складових виробничого потенціалу підприємства

Захід	Земельний потенціал	Технічний потенціал	Трудовий потенціал	Організаційний потенціал
Впровадження точного землеробства	+++	++	+	++
Модернізація техніки	+	+++	++	+
Оптимізація структури посівів	+++	+	+	++
Створення потужностей зберігання	+	++	+	+++
Цифровізація управління	+	+	++	+++

Примітка: +++ – високий вплив; ++ – середній вплив; + – помірний вплив.

З огляду на результати аналізу та визначені стратегічні напрями розвитку виробничого потенціалу, ПП «Пульс Природи» запропоновані заходи доцільно реалізовувати комплексно, охоплюючи всі основні складові виробничої системи підприємства. Систематизацію запропонованих заходів наведено в таблиці 3.3.

Запропоновані в таблиці 3.3 заходи спрямовані на розвиток усіх ключових складових виробничого потенціалу підприємства. Їх комплексна реалізація забезпечить підвищення ефективності використання ресурсів, зміцнення конкурентних переваг та створення передумов для стабільного економічного розвитку підприємства.

Таблиця 3.3

Комплекс заходів щодо розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Напрям розвитку	Запропоновані заходи	Очікуваний результат
Підвищення ефективності землекористування	Впровадження елементів точного землеробства та агрохімічного моніторингу ґрунтів	Підвищення урожайності та зниження виробничих витрат
Оптимізація структури виробництва	Коригування структури посівних площ відповідно до економічної ефективності культур	Зростання прибутковості виробництва
Технологічна модернізація	Оновлення окремих одиниць техніки та впровадження цифрового контролю польових робіт	Підвищення продуктивності праці
Розвиток виробничої інфраструктури	Створення потужностей для очищення та тимчасового зберігання зерна	Зменшення втрат та підвищення цін реалізації
Цифровізація управління	Впровадження програм обліку земельного банку та виробничих операцій	Підвищення якості управлінських рішень

Першочерговим напрямом удосконалення виробничого потенціалу є підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Земля виступає

основним засобом виробництва в рослинництві, а тому рівень її продуктивності безпосередньо впливає на кінцеві результати діяльності підприємства. Проведений аналіз показав, що найбільшу частку товарної продукції підприємства формують кукурудза, пшениця та соняшник, тоді як виробництво окремих культур характеризується нижчою ефективністю та нестабільністю результатів.

У зв'язку з цим доцільним є вдосконалення структури посівних площ шляхом збільшення частки найбільш прибуткових культур за одночасного дотримання вимог науково обґрунтованої сівозміни. Запропоновані зміни структури посівів наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4

Пропоновані зміни структури посівних площ ПП «Пульс Природи»

Культура	Фактична площа 2025 р., га	Пропонована площа, 2027 р. га	Відхилення
Пшениця озима	450	470	+20
Кукурудза на зерно	390	420	+30
Соняшник	320	330	+10
Соя	140	95	-45
Овочеві культури	25	10	-15
Разом	1325	1325	0

Як свідчать дані таблиці 3.4, запропоновані зміни не передбачають кардинальної зміни спеціалізації підприємства, а спрямовані на більш ефективне використання земельних ресурсів за рахунок збільшення площ під культурами, які забезпечують вищий рівень економічної віддачі. Такий підхід дозволить підвищити рентабельність виробництва без суттєвого зростання виробничих ризиків.

Підвищення ефективності землекористування доцільно поєднувати з впровадженням сучасних технологій точного землеробства. Використання

цифрових інструментів контролю виробничих процесів дозволяє оптимізувати використання насіння, добрив, засобів захисту рослин та паливно-мастильних матеріалів, а також підвищити точність виконання технологічних операцій.

З цією метою підприємству доцільно впровадити систему GPS-навігації, цифровий моніторинг посівів, контроль забезпеченості рослин вологою та диференційоване внесення добрив. Основні елементи точного землеробства, рекомендовані до впровадження, наведено на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Основні елементи точного землеробства, рекомендовані до впровадження в ПП «Пульс Природи»

Як видно з рисунка 3.2, впровадження елементів точного землеробства охоплює як технологічну, так і інформаційну складову виробничого потенціалу. Використання таких технологій дозволить скоротити непродуктивні витрати ресурсів, підвищити урожайність культур та забезпечити більш ефективне використання земельного фонду підприємства.

Наступним напрямом розвитку виробничого потенціалу є модернізація матеріально-технічної бази. Незважаючи на позитивну динаміку оновлення

основних засобів, подальше підвищення ефективності виробництва потребує впровадження сучасної високопродуктивної техніки та автоматизованих систем контролю виконання польових робіт. Використання сучасного обладнання сприятиме скороченню виробничих витрат, підвищенню продуктивності праці та покращенню якості виконання технологічних операцій.

Важливим резервом підвищення ефективності діяльності підприємства є розвиток виробничої інфраструктури. Проведений SWOT-аналіз засвідчив, що відсутність власних потужностей для післязбиральної доробки та зберігання продукції обмежує можливості підприємства щодо підвищення доданої вартості та ефективного управління процесом реалізації продукції.

У зв'язку з цим доцільним є створення зерноочисного комплексу та додаткових складських потужностей для тимчасового зберігання продукції. Реалізація зазначеного заходу дозволить зменшити втрати після збирання врожаю, покращити якість продукції та реалізовувати її в періоди найбільш сприятливої цінової кон'юнктури.

Поряд із розвитком матеріально-технічної складової важливе значення має вдосконалення кадрового потенціалу підприємства. Умовою ефективного використання сучасної техніки та цифрових технологій є наявність кваліфікованого персоналу, здатного працювати в умовах технологічних змін. Тому доцільно передбачити систематичне підвищення кваліфікації працівників шляхом участі у спеціалізованих навчальних програмах, семінарах та практичних тренінгах.

Ефективність виробничої діяльності також значною мірою залежить від якості управління виробничими процесами. В умовах збільшення масштабів виробництва особливої актуальності набуває цифровізація управлінської діяльності. Використання сучасних програмних продуктів для обліку земельних ресурсів, планування польових робіт, контролю використання техніки та аналізу виробничих показників дозволить підвищити оперативність прийняття управлінських рішень і забезпечити більш ефективне використання ресурсів підприємства.

З метою забезпечення послідовної реалізації запропонованих заходів доцільно сформувати поетапну програму розвитку виробничого потенціалу підприємства (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Етапи реалізації програми розвитку виробничого потенціалу
ПП «Пульс Природи»

Етап	Основні заходи	Очікувані результати
I етап (підготовчий)	Аналіз виробничих процесів, вибір програмного забезпечення, підготовка персоналу	Формування організаційної бази для реалізації стратегії
II етап (технологічний)	Впровадження елементів точного землеробства та цифрового моніторингу виробництва	Підвищення ефективності використання ресурсів
III етап (інвестиційний)	Розвиток інфраструктури зберігання та післязбиральної доробки продукції	Зменшення втрат продукції та підвищення доходів від реалізації
IV етап (оптимізаційний)	Удосконалення структури посівних площ та системи управління виробництвом	Підвищення прибутковості господарської діяльності
V етап (контрольний)	Моніторинг результатів та коригування управлінських рішень	Забезпечення сталого розвитку підприємства

Джерело: розроблено автором.

З таблиці 3.5 видно, що реалізація стратегії розвитку виробничого потенціалу повинна здійснюватися поетапно та охоплювати як техніко-технологічні, так і організаційно-управлінські аспекти діяльності підприємства.

Такий підхід дозволяє мінімізувати ризики реалізації інвестиційних проєктів та забезпечити поступове досягнення поставлених стратегічних цілей.

Узагальнення запропонованих заходів дає змогу сформувати комплексну модель підвищення ефективності використання виробничого потенціалу підприємства (рис. 3.3).

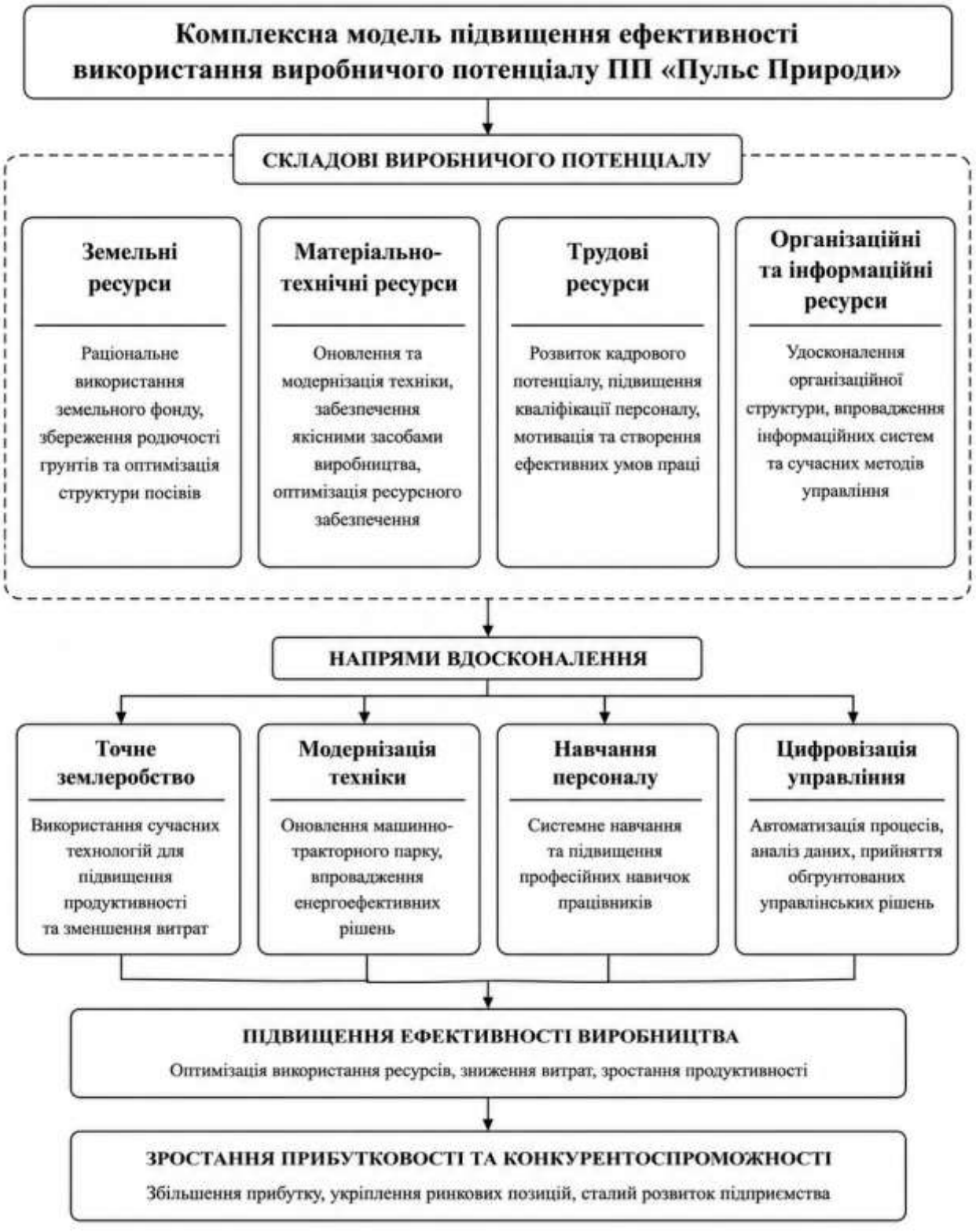

Рис. 3.3. Комплексна модель підвищення ефективності використання виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Досягнення високого рівня ефективності виробничого потенціалу можливе лише за умови одночасного розвитку всіх його складових.

Розробка стратегії розвитку виробничого потенціалу підприємства повинна супроводжуватися оцінкою її економічної ефективності, що дає можливість визначити доцільність реалізації запропонованих заходів та їх вплив на результати господарської діяльності. Економічне обґрунтування дозволяє не лише оцінити можливі зміни основних виробничо-фінансових показників, але й визначити очікуваний рівень віддачі від використання ресурсів підприємства.

Першим напрямом оцінювання є визначення економічного ефекту від оптимізації структури посівних площ. Запропоноване скорочення площ під соєю на 45 га та збільшення площ під кукурудзою, пшеницею і соняшником дозволить підвищити економічну віддачу 1 га сільськогосподарських угідь.

Для оцінювання результативності зазначеного заходу проведено прогнозний розрахунок зміни структури валової продукції (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Прогнозний вплив оптимізації структури посівних площ на результати виробництва

Показник	До впровадження	Після впровадження	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Площа високорентабельних культур, га	1160	1220	60	105,6
Частка високорентабельних культур, %	87,5	92,5	5	105,7
Середній дохід з 1 га, грн	68468	70522	2054	103,0

Валовий дохід, тис. грн	79423	86389	6966	108,8

Джерело: розраховано автором.

Дані таблиці 3.6 свідчать, що лише за рахунок удосконалення структури посівів підприємство може отримати додатково близько 7 млн грн доходу на рік без істотного збільшення виробничих ресурсів.

Важливим резервом підвищення ефективності виробництва є впровадження елементів точного землеробства. Застосування GPS-навігації, диференційованого внесення добрив та чіткого моніторингу всіх польових робіт дозволяє скоротити витрати на матеріальні ресурси та підвищити урожайність культур.

За оцінками аграрних підприємств, які використовують технології точного землеробства, економія ресурсів становить від 3 до 8 %, а приріст урожайності може досягати 5–10 %. Для розрахунків приймемо консервативний сценарій, що передбачає скорочення виробничих витрат на 4 % та підвищення урожайності на 5 %.

Таблиця 3.7

Прогнозний економічний ефект від впровадження елементів точного землеробства

Показник	Фактично (2025 р.)	Після оптимізації структури посівів (2027 р.)	Після впровадження точного землеробства	Абсолютне відхилення до 2025 р.	Відхилення, %
Площа високорентабельних культур, га	1160	1220	1220	60	105,2
Частка високорентабельних культур, %	87,5	92,5	92,5	+5,0 п.п.	105,7
Середній дохід з 1 га, грн	68 468	70 522	74 048	5 580	108,1
Валовий дохід, тис. грн	79 423	86 389	90 708	11 285	114,2
Виробничі	67 463	73 201	70 273	2 810	104,2

витрати, тис. грн					
Чистий прибуток, тис. грн	11 960	13 188	20 435	8 475	170,9
Рентабельність виробництва, %	17,7	18	29,1	+11,4 п.п.	164,4

Як видно з розрахункових даних таблиці 3.7, результати демонструють, що впровадження елементів точного землеробства в поєднанні з оптимізацією структури посівних площ забезпечить суттєве підвищення економічної ефективності діяльності ПП «Пульс Природи». Збільшення частки високорентабельних культур у структурі посівів до 92,5 % сприятиме концентрації виробничих ресурсів на найбільш прибуткових напрямах діяльності.У результаті середній дохід з одного гектара зросте на 8,1 %, а валовий дохід підприємства збільшиться на 11,3 млн грн порівняно з фактичним рівнем 2025 року.

Додатково впровадження технологій точного землеробства забезпечить скорочення виробничих витрат на 4 %, що дозволить зменшити ресурсомісткість виробництва та підвищити ефективність використання матеріально-технічних ресурсів. Сукупний ефект від зростання урожайності та економії витрат забезпечить збільшення чистого прибутку до 20,4 млн грн, що на 8,5 млн грн більше порівняно з базовим варіантом.

Позитивним результатом запропонованих заходів є зростання рівня рентабельності виробництва з 17,7 % до 29,1 %, або на 11,4 відсоткових пункти. Така динаміка відображає підвищення ефективності використання підприємством наявних виробничих ресурсів, а також забезпечує суттєве збільшення прибутку на кожну гривню понесених витрат. У результаті реалізації запропонованих рішень зміцнюються економічні позиції ПП «Пульс Природи», розширюються можливості для фінансування подальшого розвитку та модернізації виробництва. Проведені розрахунки засвідчують економічну доцільність впровадження елементів точного землеробства як одного з

пріоритетних напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства та забезпечення стабільного зростання його прибутковості в перспективі.

Наступним напрямом оцінки підвищення ефективності використання виробничого потенціалу є розвиток інфраструктури зберігання продукції. Однією з проблем, виявлених у процесі аналізу діяльності підприємства, є залежність від сезонних коливань цін на зернову продукцію. Реалізація врожаю безпосередньо після збирання, коли ринкова ціна є найнижчою, зменшує можливості підприємства щодо отримання максимального доходу.

Створення власних потужностей для тимчасового зберігання зерна дозволить підприємству відмовитися від вимушеної реалізації продукції безпосередньо після збирання врожаю, коли ринкові ціни традиційно перебувають на найнижчому рівні. Наявність зерносховища забезпечить можливість формувати більш гнучку збутову політику та реалізовувати продукцію в періоди підвищеного попиту і сприятливішої цінової кон'юнктури.

Практика функціонування аграрних підприємств свідчить, що різниця між цінами реалізації зерна під час збирання врожаю та в зимово-весняний період може становити від 8 до 15 %. Для забезпечення об'єктивності прогнозу в розрахунках використано мінімальне значення можливого приросту ціни реалізації — 8 %.

Для оцінки економічної доцільності створення власних потужностей для тимчасового зберігання зерна було враховано виробничу структуру ПП «Пульс Природи» та результати його господарської діяльності за 2025 рік. Вплив зазначеного заходу поширюється насамперед на зернові культури, оскільки саме вони формують основну частку товарної продукції підприємства та реалізуються у значних обсягах. До таких культур належать озима пшениця та кукурудза на зерно, валове виробництво яких у 2025 році становило відповідно 2565 т і 3315 т. Таким чином, загальний обсяг зернової продукції склав 5880 т.

Для визначення частки зернового виробництва у структурі діяльності підприємства було враховано площі посівів озимої пшениці та кукурудзи, які становили 450 га та 390 га відповідно. За загальної площі ріллі 1325 га їх

сумарна частка дорівнює 63,4 %. Враховуючи, що дохід від реалізації продукції у 2025 році склав 92 939 тис. грн, орієнтовний дохід від реалізації зернових культур становив 58 923 тис. грн (92 939 × 0,634).

Таблиця 3.8

Економічний ефект від створення потужностей для зберігання продукції ПП «Пульс Природи»

Показник	Фактично (2025 р.)	Прогноз після впровадження	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Обсяг реалізації зернових культур, т	5 880	5 880	0	100
Дохід від реалізації зерна, тис. грн	58 923	63 637	4 714	108
Загальний дохід підприємства, тис. грн	92 939	97 653	4 714	105,1
Чистий прибуток, тис. грн	13 188	17 902	4 714	135,7
Рентабельність виробництва, %	17,3	23,5	+6,2 п.п.	135,8

За розрахунковими даними наведених в таблиці 3.8 відзначаємо, що економічна ефективність створення власних зерносховищ ґрунтується на можливості відтермінування реалізації продукції до періоду більш сприятливої ринкової кон'юнктури.

За таких умов додатковий дохід від реалізації зернової продукції становитиме 4 714 тис. грн (58 923 × 0,08). Відповідно прогнозний дохід від реалізації зернових культур зросте до 63 637 тис. грн, а загальний дохід підприємства збільшиться з 92 939 тис. грн до 97 653 тис. грн. Оскільки підвищення доходу відбувається за рахунок вигіднішої ціни реалізації без суттєвого збільшення виробничих витрат, додатково отримані кошти можуть

бути розглянуті як приріст фінансового результату підприємства. У результаті чистий прибуток зросте з 13 188 тис. грн до 17 902 тис. грн, тобто на 35,7 %.

Враховуючи фактичний рівень рентабельності діяльності підприємства у 2025 році, який становив 17,3 %, реалізація запропонованого заходу забезпечить його підвищення до 23,5 %, або на 6,2 відсоткових пункти. Зростання прибутковості діяльності відбуватиметься без розширення земельного банку, збільшення посівних площ чи додаткових витрат на вирощування продукції. Основним джерелом економічного ефекту стане більш раціональне управління процесом збуту та використання сезонних коливань цін на зерновому ринку.

Отже, створення власних потужностей для тимчасового зберігання зерна є економічно обґрунтованим напрямом розвитку ПП «Пульс Природи», оскільки дозволяє підвищити ефективність реалізації вирощеної продукції, збільшити дохід і прибуток підприємства, зміцнити його фінансову стійкість та забезпечити додаткові можливості для подальшого інвестиційного розвитку.

На підставі проведених розрахунків щодо оптимізації структури посівних площ, впровадження технологій точного землеробства, розвитку інфраструктури зберігання продукції та цифровізації управління виробництвом доцільно узагальнити отримані результати та визначити сукупний економічний ефект від реалізації запропонованої стратегії підвищення ефективності діяльності ПП «Пульс Природи» (табл. 3.9).

Таблиця 3.9

Загальний економічний ефект від реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Захід	Додатковий дохід, тис. грн	Економія витрат, тис. грн	Приріст прибутку, тис. грн
Оптимізація структури посівних площ	6 966	–	1 228
Впровадження точного землеробства	4 319	2 928	7 247
Розвиток інфраструктури зберігання продукції	4 714	–	4 714

Цифровізація управління виробництвом*	–	1 525	1 525
Разом	15 999	4 453	14 714

*Для розрахунку прийнято консервативний варіант скорочення адміністративних, логістичних та організаційно-виробничих витрат на 2 % від фактичного обсягу витрат підприємства у 2025 році.

Проведені розрахунки підтверджують, що реалізація комплексу запропонованих заходів створює суттєві резерви підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності ПП «Пульс Природи». Основою зростання результативності є вдосконалення структури посівних площ шляхом збільшення частки найбільш прибуткових культур – озимої пшениці, кукурудзи та соняшнику. Завдяки цьому валовий дохід від виробництва сільськогосподарської продукції може зрости на 6,97 млн грн.

Важливим напрямом підвищення економічної ефективності виступає впровадження елементів точного землеробства. Використання GPS-навігації, систем моніторингу, контролю польових робіт та диференційованого внесення ресурсів забезпечує підвищення урожайності культур на 5 % і скорочення виробничих витрат на 4 %. У результаті додатковий економічний ефект становить 7,25 млн грн прибутку.

Розвиток інфраструктури зберігання продукції дозволяє підвищити ефективність збутової діяльності за рахунок реалізації зерна у періоди більш вигідної ринкової кон'юнктури. За мінімального прогнозного підвищення ціни реалізації на 8 % підприємство може додатково отримати 4,71 млн грн доходу та відповідний приріст прибутку без збільшення виробничих витрат.

Додатковий позитивний результат забезпечує цифровізація управління виробництвом, яка передбачає впровадження сучасних інформаційних систем планування, обліку та контролю виробничих процесів. Використання цифрових інструментів сприятиме скороченню непродуктивних витрат, підвищенню оперативності прийняття управлінських рішень та ефективнішому використанню ресурсного потенціалу підприємства.

Сукупний економічний ефект від реалізації запропонованої стратегії оцінюється у 14,71 млн грн додаткового прибутку. При цьому дохід від реалізації продукції може зрости до 108,94 млн грн, а чистий прибуток — до 27,90 млн грн. Рівень рентабельності виробництва підвищиться з 17,3 % до 36,6 %, що характеризує істотне покращення результативності господарювання та створює додаткові фінансові можливості для модернізації виробництва, зміцнення конкурентних позицій підприємства та забезпечення його довгострокового розвитку.

Таблиця 3.10

Прогноз основних економічних показників після реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Показник	Фактично у 2025 р.	Прогнозне значення	Абсолютне відхилення	Темп зміни, %
Дохід від реалізації продукції, тис. грн	92 939	108 938	15 999	117,2
Чистий прибуток, тис. грн	13 188	27 902	14 714	211,6
Рентабельність виробництва, %	17,3	36,6	+19,3 п.п.	211,6
Площа високорентабельних культур, га	1160	1220	60	105,2
Частка високорентабельних культур у структурі посівів, %	87,5	92,5	+5,0 п.п.	105,7

Для наочності доцільно представити структуру очікуваного економічного ефекту у вигляді рисунка 3.4.

Рис. 3.4. Структура прогнозного економічного ефекту від реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи»

Основна частка економічного ефекту формується за рахунок удосконалення структури виробництва та підвищення ефективності використання земельних ресурсів. Це підтверджує визначальну роль земельного потенціалу в системі виробничого потенціалу аграрного підприємства.

За результатами розрахунків сукупний економічний ефект від реалізації запропонованих заходів становитиме 14,714 млн грн додаткового прибутку. Найбільший внесок у формування економічного результату забезпечує впровадження технологій точного землеробства, частка якого становить близько 49 % загального ефекту. Використання сучасних технологій моніторингу посівів, GPS-навігації та диференційованого внесення ресурсів дозволяє одночасно підвищити урожайність сільськогосподарських культур і скоротити виробничі витрати.

Важливим резервом підвищення прибутковості є розвиток інфраструктури зберігання продукції, який формує 32 % загального

економічного ефекту. Наявність власних потужностей для зберігання зерна створює можливість реалізовувати продукцію у періоди більш сприятливої ринкової кон'юнктури та отримувати додатковий дохід без збільшення обсягів виробництва. Оптимізація структури посівних площ забезпечує концентрацію ресурсів на найбільш рентабельних культурах і формує близько 8 % загального економічного ефекту, що сприяє підвищенню продуктивності використання земельного фонду. Додаткове зростання ефективності забезпечує цифровізація управління виробництвом, завдяки якій скорочуються непродуктивні витрати, підвищується якість управлінських рішень та посилюється контроль за використанням ресурсів.

Реалізація комплексу запропонованих заходів забезпечить збільшення доходу від реалізації продукції, зростання прибутку та підвищення рівня рентабельності виробництва. Отримані результати підтверджують економічну доцільність запропонованої стратегії розвитку виробничого потенціалу підприємства та створюють передумови для зміцнення його конкурентних позицій, підвищення фінансової стійкості та забезпечення довгострокового економічного зростання.

ВИСНОВКИ

Зростання вимог до ефективності сільськогосподарського виробництва, необхідність забезпечення продовольчої безпеки держави, нестабільність ринкового середовища та посилення впливу природно-кліматичних ризиків обумовлюють підвищення ролі виробничого потенціалу в системі стратегічного розвитку аграрних підприємств. Від рівня забезпеченості виробничими ресурсами, ефективності їх використання та здатності підприємства впроваджувати інноваційні рішення значною мірою залежать його економічна стійкість, конкурентоспроможність і перспективи подальшого розвитку. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають питання формування та реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу, спрямованої на забезпечення збалансованого розвитку всіх складових виробничої системи підприємства. Проведене дослідження дало можливість здійснити комплексну

оцінку стану виробничого потенціалу ПП «Пульс Природи» та обґрунтувати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності його використання в перспективі.

За результатами проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. На основі узагальнення наукових підходів до визначення сутності виробничого потенціалу встановлено, що він являє собою інтегровану систему земельних, матеріально-технічних, трудових, фінансових, технологічних, інформаційних та організаційно-управлінських ресурсів, які формують виробничі можливості підприємства. Доведено, що розвиток виробничого потенціалу повинен здійснюватися на засадах системності, комплексності, адаптивності, інноваційності та стратегічної спрямованості, що забезпечує досягнення високих економічних результатів у довгостроковій перспективі.

2. Проведений аналіз діяльності ПП «Пульс Природи» дозволив встановити наявність позитивних тенденцій розвитку підприємства. Упродовж 2023–2025 рр. площа земельних ресурсів, що перебували в обробітку, збільшилася з 1210 до 1325 га, або на 9,5 %. Одночасно дохід від реалізації продукції зріс на 50,0 % і досяг 92 939 тис. грн, а чистий прибуток збільшився на 56,3 % – до 13 188 тис. грн. Це свідчить про розширення масштабів виробництва та зміцнення фінансово-економічного потенціалу підприємства.

3. Оцінка ефективності використання виробничих ресурсів показала, що підприємство забезпечує стабільне зростання виробництва основних товарних культур. Валове виробництво кукурудзи на зерно збільшилося на 21,4 %, озимої пшениці – на 12,1 %, соняшнику – на 10,8 %. Найбільшу частку в структурі товарної продукції у 2025 році формували кукурудза (32,1 %), соняшник (27,1 %) та пшениця (26,2 %), які сукупно забезпечували понад 85 % виручки від реалізації продукції. Водночас виявлено зниження ефективності вирощування сої, що потребує перегляду виробничих підходів та вдосконалення структури посівних площ.

4. Дослідження стану виробничого потенціалу засвідчило позитивні зміни у розвитку матеріально-технічної бази підприємства. Вартість основних

засобів протягом досліджуваного періоду зросла на 33,0 %, а оборотних активів – на 49,9 %. Незважаючи на це, проведений SWOT-аналіз виявив низку проблемних аспектів розвитку, серед яких залежність виробництва від погодно-кліматичних умов, недостатній рівень цифровізації виробничих процесів, відсутність власних потужностей для доробки та зберігання продукції, а також недостатня диверсифікація виробничої структури.

5. На підставі результатів дослідження обґрунтовано стратегічну модель розвитку виробничого потенціалу підприємства, яка базується на комплексному поєднанні технологічної модернізації виробництва, впровадження елементів точного землеробства, оптимізації структури посівних площ, розвитку виробничої інфраструктури та цифровізації управління. Встановлено, що реалізація зазначених напрямів забезпечить одночасний розвиток земельної, технічної, трудової та організаційно-управлінської складових виробничого потенціалу.

6. На основі результатів SWOT-аналізу та оцінювання виробничого потенціалу обґрунтовано комплексну стратегію його розвитку, яка передбачає впровадження елементів точного землеробства, оптимізацію структури посівних площ, розвиток інфраструктури зберігання продукції та цифровізацію управління виробничими процесами. Запропоновані заходи охоплюють усі ключові складові виробничого потенціалу підприємства та спрямовані на підвищення ефективності використання земельних, матеріально-технічних і фінансових ресурсів.

7. В роботі приділено увагу формуванню практичного механізму реалізації стратегії розвитку виробничого потенціалу. Запропоновано поетапну програму її впровадження, яка включає підготовчий, технологічний, інвестиційний, оптимізаційний та контрольний етапи. Передбачено створення потужностей для очищення та тимчасового зберігання зерна, впровадження цифрових систем управління виробничими процесами, модернізацію технічного забезпечення та підвищення кваліфікації персоналу. Реалізація зазначених заходів дозволить знизити втрати продукції, підвищити якість

управлінських рішень, покращити використання ресурсів і забезпечити стале зростання економічної ефективності діяльності підприємства.

8. Економічне обґрунтування запропонованих заходів підтвердило їх високу ефективність. У результаті оптимізації структури посівних площ частка високорентабельних культур збільшиться з 87,5 % до 92,5 %, а валовий дохід зросте на 6,97 млн грн. Впровадження елементів точного землеробства забезпечить підвищення урожайності культур, скорочення виробничих витрат на 4 % та збільшення чистого прибутку до 20,44 млн грн. Розвиток інфраструктури зберігання продукції дозволить отримати додатково 4,71 млн грн доходу за рахунок реалізації зерна у періоди більш сприятливої цінової кон'юнктури. Цифровізація управління виробництвом сприятиме зменшенню непродуктивних витрат та підвищенню якості управлінських рішень.

9. Узагальнення результатів прогнозних розрахунків показало, що комплексна реалізація запропонованої стратегії забезпечить отримання сукупного економічного ефекту в розмірі 14,71 млн грн додаткового прибутку. Очікується зростання доходу від реалізації продукції до 108,94 млн грн, збільшення чистого прибутку до 27,90 млн грн та підвищення рівня рентабельності виробництва з 17,3 % до 36,6 %. При цьому площа високорентабельних культур зросте до 1220 га, а їх частка в структурі посівів досягне 92,5 %.

Отже, проведене дослідження підтвердило, що підвищення ефективності використання виробничого потенціалу потребує не лише нарощування ресурсної бази, а й комплексного вдосконалення організаційних, технологічних та управлінських механізмів функціонування підприємства. Запропонована стратегія розвитку виробничого потенціалу має практичну спрямованість і створює передумови для підвищення конкурентоспроможності підприємства, зміцнення його фінансової стійкості, зростання прибутковості виробництва та забезпечення стабільного розвитку в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушкевич Н., Антонів І. Формування адаптивної стратегії соціально-економічного розвитку підприємства. Управління змінами та інновації. 2024. № 11. С. 52–56. DOI: https://doi.org/10.32782/CMI/2024-11-8.

2. Аграрний сектор економіки : вебсайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua.

3. Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т., Заболотна Д. В. Стратегічні ресурси забезпечення економічного потенціалу в контексті інтеграційно-диверсифікаційного розвитку підприємства. Бізнес Інформ. 2020. № 11. С. 398–404. DOI: https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-398-404.

4. Багорка М. О., Кадирус І. Г., Юрченко Н. І. Дослідження та аналіз факторів середовища підприємства. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Економіка та управління. 2022. Вип. 4. С. 1–9.

5. Василенко В. О., Ткаченко Т. І. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2004. 400 с.

6. Герасимчук З. В. Потенціал підприємства: формування та оцінювання : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2010. 360 с.

7. Гриньова В. М., Салун М. М. Організація виробництва : підручник. Харків : ІНЖЕК, 2007. 576 с.

8. Дикань В. Л., Зубенко В. О., Маковоз О. В. Стратегічне управління : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 272 с.

9. Євтушенко Г.В. Особливості управління ризиками в аграрному секторі економіки. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2016/17-2016/12.pdf.

10. Жученко В. І. Стратегічний розвиток аграрних підприємств в умовах нестабільності економічного середовища. Економіка АПК. 2021. № 8. С. 72–80.

11. Карась Ю. М. Теоретичний зміст поняття «виробничий потенціал» аграрного підприємства. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 46. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2032/1961.

12. Ковальчук С. Я. Формування стратегії розвитку аграрного підприємства в умовах конкурентного середовища. Агросвіт. 2020. № 19–20. С. 47–53.

13. Колос З. В. Виробничий потенціал підприємства: сутність та особливості формування. Економічний простір. 2012. № 61. С. 172–180.

14. Колупаєва І. Роль бізнес-аналізу у формуванні конкурентної стратегії підприємства. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2026. Т. 352. № 2. С. 139–146. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2026-352-16.

15. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.

16. Мазур Д., Мазур О., Мазур Г., Страхніцький Я. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «виробничий потенціал» та його класифікація. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences. 2025. Т. 342. №

3(2). С. 224–228. DOI: https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-342-3(2)-35.

17. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Лупенко Ю. О. Стратегічні напрями розвитку аграрного підприємництва в Україні. Економіка АПК. 2018. № 1. С. 5–15.

18. Мельник Л. Г. Економіка підприємства : підручник. Суми : Університетська книга, 2012. 864 с.

19. Міхайленко В. М., Черняк Н. І. Моделі прийняття рішень в управлінні виробничим потенціалом агропромислового комплексу регіону. Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Технічні науки. 2009. № 1. С. 257–261. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/tech/2009_1/zmist.files/58.pdf.

20. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник. Київ : КНЕУ, 2008. 528 с.

21. Руденко С. В. Економічний потенціал підприємства: теоретичні аспекти дослідження. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2013. № 41. С. 134–139.

22. Сітковська А. О., Полегенька М. А., Бородей Д. В. Диверсифікація виробництва як напрямок стратегічного розвитку аграрного підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2024. № 2. С. 111–114.

23. Смерічевський С. Ф., Ареф'єва О. В., Пілецька С. Т. Формування стратегічних рішень при управлінні змінами на підприємстві. Бізнес Інформ. 2022. № 6. С. 108–117. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2022&abstract=2022_6_0_108_117.

24. Федонін О. С., Рєпіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : КНЕУ, 2006. 316 с.

25. Шевченко А. А., Петренко О. П., Бірагова О. В. Виробничий потенціал аграрних підприємств в умовах невизначеності. Modern Economics. 2023. № 41. С. 156–162.

26. Шегда А. В. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : Знання, 2005. 431 с.

27. Sadiku K. M. External factors and their impact on enterprise strategic management: a literature review. European Journal of Human Resource Management Studies. 2022. Vol. 6. No. 1. P. 24–33.

28. Grant R. M. Contemporary Strategy Analysis. 10th ed. Hoboken : John Wiley & Sons, 2021. 560 p.

29. Honcharuk I. Strategic Management and ESG Impact Assessment in Agricultural Enterprises. Economics, Ecology, Socium. 2025. Vol. 9. No. 1.

30. Nuthall P. L. Farm Business Management: The Core Skills. Wellington : Massey University Press, 2021. 578 p.

31. Kramarenko I. Strategic management of the development of small agricultural enterprises in the conditions of European integration. Вчені записки КНЕУ. 2023. Vol. 32(3). P. 32–44.

32. Sadiku K. M. External factors and their impact on enterprise strategic management: a literature review. European Journal of Human Resource Management Studies. 2022. Vol. 6. No. 1. P. 24–33.